

**FARKLI SPOR BRANŞLARINDAKİ BEDENSEL ENGELLİ
SPORCULARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Oğuzhan Acıburnar

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN, 2019

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ... ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Oğuzhan
Soyadı : Acıbunar
Bölümü : Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
İmza :
Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Farklı Spor Branşlarındaki Bedensel Engelli Sporcuların Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Study of Social Skill Level of Physically Disabled Athletes in Different Branches

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazarın Adı Soyadı: Oğuzhan ACIBUNAR

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Oğuzhan ACIBUNAR tarafından hazırlanan “Farklı Spor Branşlarındaki Bedensel Engelli Sporcuların Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Ekrem Levent İLHAN

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.....

Başkan: Doç. Dr. Haluk KOÇ

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Temel ÇAKIROĞLU

Spor Yönetimi Bilimleri Anabilim Dalı, Karabük Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 24/06/2019

Bu tezin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Çalışmamda ve çıktığım bu uzun yolda bana desteğini esirgemeyen, sabırla beni dinleyen ve yol gösteren, her an yanımda hissettiğim danışmanım ve hocalarımdan hocası Doç.Dr. Ekrem Levent İLHAN'a şükranlarımı sunarım.

Bu uzun süreçte her zaman yanımda olan, beni motive edip bana yol gösteren ve çalışmamın sonlanmasında yüksek gayretleri olan Sevilcan YAVUZ'a, Arş. Gör. Okan Burçak ÇELİK ve Arş. Gör. Oğuz Kaan ESENTÜRK'e sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmamın tamamlanmasında ve ilgili sporculara ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen Türkiye Bedensel Engelliler Spor Federasyonu Başkanlığı'na ve Genel Sekreterliği'ne teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecim boyunca bünyesinde çalışmaktan gurur duyduğum Zonguldak Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'ne, Çankırı Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'ne teşekkür ederim. Ayrıca şu an görev yapmakta olduğum Çankırı Karatekin Üniversitesi'ne de teşekkürlerimi borç bilirim.

Son olarak, çalışma sürecinde ve hayatımın her alanının da yanımda olup beni destekleyen kıymetli eşim, hayat arkadaşım Özge SERT ACIBUNAR'a ve bizi bugünlere getiren hiçbir desteği esirgemeyen, gölgesinde yaşamaktan gurur duyduğum sevgili annem Türkan ACIBUNAR ve saygıdeğer babam İsmail ACIBUNAR'a şükranlarımı sunarım.

**FARKLI SPOR BRANŞLARINDAKİ BEDENSEL ENGELLİ
SPORCULARIN SOSYAL BECERİ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Oğuzhan Acıbunar

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Haziran, 2019

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, farklı spor branşları ile uğraşan bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerinin incelenmesidir. Araştırma grubunu bedensel engelli sporculardan ilgili federasyona kayıtlı kulüplerin lisanslı sporcularından; bireysel sporlarda (atıcılık, yüzme, tekerlekli sandalye masa tenisi) 67,takım sporlarında (tekerlekli sandalye basketbol, ampute futbol) 82 olmak üzere toplam 139 kişi oluşturmaktadır. Bu çalışmaya katılan bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerini, duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık, sosyal duyarlılık ve sosyal kontrol alt başlıklarında incelemek üzere tarama modelinde betimsel bir çalışma metodu izlenmiştir. Veri toplama aracı olarak Sosyal Beceri Envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda bedensel engelli sporcuların Sosyal Beceri Envanterine verdikleri cevaplardan toplanan verilerin analizinde Kolmogorov Smirnov (K-S) yöntemi kullanılmış ve nicelikler tablolarla ifade edilmiştir. Anlamlılık 0.05 düzeyinde tespit edilmiştir. Sonuç olarak, bedensel engelli sporcularda sosyal beceri düzeyinin orta seviyede bulunduğu, sosyal beceri düzeyinin cinsiyet, milli sporcu olma ve algılanan gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Buna karşılık araştırmaya dâhil edilen bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerinin öğrenim durumu, spor dalı ve spor yapma yılı değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Sosyal beceri, spor, bedensel engelli

Sayfa Adedi : x + 76

Danışman : Doç. Dr. Ekrem Levent İLHAN

**STUDY OF SOCIAL SKILL LEVEL OF PHYSICALLY DISABLED
ATHLETES IN DIFFERENT BRANCHES
(M. Sc. Thesis)**

Oğuzhan Acıbunar

**GAZI UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES
June, 2019**

ABSTRACT

The purpose of this research is to study social skill levels of physically disabled athletes who are engaged in different sports branches. The research group comprised of 139 people in total who are physically disabled athletes and licensed athletes of the sports club registered to the related federation, 67 athletes at individual sports (shooting, swimming, wheelchair, table tennis), 82 at team sports (wheelchair, basketball, amputee football). A descriptive survey model has been applied in order to analyze social skill levels, affective expressionism, affective sensitivity, affective control, social expressionism, social sensitivity and social control. Social Skill Inventory has been used as data collection tool. Kolmogorov Smirnov (K-S) technique has been used to analyze the data collected from the answers that physically disabled athletes have given for the Social Skill Inventory in line with the aim of the research and quantities have been stated in charts. The significance level is 0.05. As a result it has been found that social skills of physically disabled athletes are midlevel and social skill level doesn't show a meaningful difference according to the gender, being a national sportsman and level of income. However social skill level of physically disabled athletes involved in this study shows a meaningful difference according to educational background and year of making sports.

Key Words : Social skill, sport, physically disabled

Page Number : x + 76

Advisor : Doç. Dr. Ekrem Levent İLHAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sınırlıklar.....	5
1.5. Sayıtlılar.....	6
1.6. Tanımlar	6
BÖLÜM II	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Engellilik Kavramı	7

2.1.1. Engelliliğin Nedenleri.....	8
2.1.2. Engelliliğin Sonuçları.....	10
2.1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması	11
2.1.3.1. Görme Engelliler.....	11
2.1.3.2. Zihinsel Engelliler.....	13
2.1.3.3. İşitsel Engelliler	15
2.1.3.4. Bedensel Engelliler	18
2.1.3.4.1. Doğuştan Oluşan Nedenler:.....	19
2.1.3.4.2. Bulaşıcı ve Ateşli Hastalıklar:.....	20
2.1.3.4.3. Metabolizma Bozuklukları:	20
2.1.3.4.4. Çeşitli Kazalar ve Travmalar:.....	20
2.1.4. Engellilerde Sporun Yararları.....	21
2.1.4.1. Genel Sağlık Açısından Yararları	22
2.1.4.2. Fiziksel Açıdan Yararları.....	23
2.1.4.3. Psikolojik Açıdan Yararları.....	24
2.1.4.4. Motorsal Açıdan Yararları	24
2.1.4.5. Sosyal Açıdan Yararları	25
2.2. Beden Eğitimi ve Spor Kavramları.....	26
2.2.1. Bedensel Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kavramı.....	28
2.3. Sosyal Beceri Kavramı	29
2.3.1. Sosyal Beceri Gelişimi	30
2.3.2. Sosyal Beceri Eğitimi.....	35
2.4. Bedensel Engellilerde Sporun Sosyal Açıdan Yararları İle İlgili Yapılmış Araştırmalar	36
BÖLÜM III.....	40
YÖNTEM	40

3.1. Araştırmanın Modeli.....	40
3.2. Evren ve Örneklem.....	40
3.3. Verilerin Toplanması	41
3.4. Verilerin Analizi	42
BÖLÜM IV	43
BULGULAR VE YORUM	43
BÖLÜM V	50
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	50
5.1. Sonuç ve Tartışma	50
5.2. Öneriler.....	57
KAYNAKLAR	58
EKLER	72
EK-1. Kişisel Bilgi Formu	73
EK-2. Sosyal Beceri Envanteri.....	74

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Zeka puanlarına göre zihinsel engellilerin sınıflandırılması	13
Tablo 2. Normallik Testi.....	42
Tablo 3. Sosyal Beceri Envanteri ve Alt Boyutlarına Yönelik Betimsel İstatistik.....	43
Tablo 4. Cinsiyete Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması	44
Tablo 5. Okul Türü Değişkenine Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması	45
Tablo 6. Algılanan Gelir Düzeyine Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması	46
Tablo 7. Spor Branşı Değişkenine Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması	47
Tablo 8. Milli Sporcu Olma Durumlarına Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması	48
Tablo 9. Sporculuk Yılı ile Sosyal Beceri Arasındaki Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular	49

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çalışmamın bu bölümünde, araştırmanın problemi, amacı, önemi ve araştırma ile ilgili varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar ele alınacaktır.

1.1. Problem Durumu

Bütün insanlar aynı şartlarda doğup, yaşamları süresince de aynı düzeyde haklara sahiptirler. Buna karşılık toplumsal yapı içerisinde hayatlarına devam eden kimi insanlar fiziksel, sosyal ve bilişsel özelliklerden dolayı farklılıklar gösterebilirler. Bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişiminde meydana gelecek problemler kişilerin toplumda kendilerine yer edinme sorunları ve özgüven eksikliklerine neden olur. Söz konusu insanlar toplum içerisinde diğer bireylerin sahip oldukları bazı haklardan mahrum kalmaktadırlar. Toplum içerisinde bu gruplar arasında en sık karşılaşılan gruplardan birisi engelli bireylerdir (Subaşıoğlu, 2008, s. 399).

Birleşmiş Milletler raporuna göre dünya da toplam nüfusun %10'nunu engelli bireyler oluşturmakta ve bu oran engelli bireylerin de içinde yaşadığı toplumu sosyal açıdan etkileyen azımsanamayacak kadar büyük bir popülasyonu etkisi altına alır. Dünya da birçok ülkenin ve Türkiye'nin de dâhil olduğu Dünya Sağlık Örgütü (WHO) engelli bireylerin dağılımları ile ilgili çalışmalarına devam etmekte ve araştırmalarına çok yönlü şekilde sürdürmektedir. Türkiye'de engelliler üzerine kaynak olarak bu konuda araştırmalarına devam eden Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) çalışmaları sonucu elde ettiği verilerden faydalanmaktadır. Dünya geneline bakıldığı zaman engelli bireylerin 3/2'sinin kendilerinin sosyo-kültürel alanda geliştirmiş olan ülkelerde hayatlarını sürdürmekte ve toplumlarına sosyal uyumlarını gerçekleştirmeye devam etmektedir (Yetim, 2014, s. 6).

Türkiye’de yaşayan engelli birey sayısının yaklaşık 5 milyon olduğu ve bu rakamın toplam nüfusumuzun %6,1’ini oluşturduğunu hesap edersek engelli bireylerin sosyalleşmesi, günlük fiziksel ihtiyaçlarını rahatça karşılayabilmesi ve iş alanlarına atılması için çok çalışmamız gerektiği görülmektedir. Şunu unutmamalıyız ki her sağlıklı birey bir engelli adaydır. Bu veriler doğrultusunda, Türkiye nüfusunda azımsanmayacak kadar bir topluluğu oluşturan engelli bireyler aileleri ile de ele alındığında 25 milyon gibi dikkat çeken bir sayıyı etkilediği çalışmalar tarafından ortaya koyulmaktadır. Bu sebeple fiziksel ya da zihinsel engelli olmak sadece engellileri değil, bireylerin ailelerini, akrabalarını ve sosyal hayatta yaşayan tüm insanları doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendirir. Ayrıca Türkiye’de engelli olarak hayatına devam eden 2 milyon engelli bireyin gerekli rehabilitasyon ve sosyal uyum çalışmalarıyla genç ve iş temposuna uyum sağlayabilecek fiziksel ve mental uygunlukta olduğu belirtilmektedir (Yetim, 2014, s. 6).

Spor, bireylerin hakkını aramasını ve diğer bireylerin haklarını gözetmesini, paylaşmayı, belirlenen kurallara uymayı, kazanmayı ve kaybetmeyi hazmedebilmeyi, bilinçaltımızda süregelen ilkel dürtülerin sosyal hayatına entegre olduğu toplumun kabul ettiği biçimlerde anlatım bulmasını, yeni sosyal ortamlara katılmayı, yeni ilişkiler kurmayı, haz duymayı sağlamaktadır (Doğan, 2005, s. 1).

Spor sağlam ve engelli bireylerin bir araya gelmelerine olanak sağlayarak toplumsal entegrasyon için de son derece önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Gündelik hayatımızda birçok engelle karşılaşsak da engel tanımadığımız noktaların başında spor gelmektedir. Spor sadece bizler forma giyip sahada futbol oynamak, basketbol maçları yapmak olsa da bedensel engelli bireyler için yalnızca fiziksel aktivite işlemi görmemektedir.

Sağlıklı yaşamının en temel unsurlarından olarak bilinen spor yapma ve fiziksel uygunluk unsuru bireyin yaşam kalitesinin artırılması açısından önemli ve gerekli olmakta onların toplumla sosyal bağlarını güçlendirmede fayda sağlamaktadır. Engelli bireylerin sosyalleşmesine ve psikolojilerinin olumlu düzeyde artmasında fiziksel aktivitenin önemli bir unsur olarak bilindiği kabul edilmektedir. Sporun engelli bireyler üzerine olumlu sonuçlar doğuran sosyalleşme ve grupla hareket edebilme özelliği gibi birçok etkisinin olduğu bilinmekte ve sporun engelli bireyler üzerinde psikolojik durumlarının iyiye gitmesi, kendine saygı duyma ve benlik oluşturmada katkı sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Engelli bireyin yaşadıkları kaygı duyma durumları, sosyal izolasyon, depresyon gibi problemlerin sportif aktivite ve sosyal etkinliklere katılımları sağlandığı takdirde

ortadan kaldırılabilir ve bedensel engelli bireylerin dâhil olduğu engel gurubunun yaşadığı bazı motor becerileri spor yaparak giderile bilineceği söylenmektedir (Demirdel ve diğerleri, 2012, s. 330).

Bedensel engellilerde spora katılım fiziksel, motorsal, sosyal ve psikolojik açılardan fayda sağlamakla beraber, spor etkinliklerine katılımdan yüksek düzeyde fayda sağlayabilmek için uygulanacak spor etkinliklerinin engel tür ve düzeyine uygun olması oldukça önemlidir. Mumcu'ya (2018, s. 40) göre, engel türü bireyin sağlıklı bireylerden ayıran bir özellik olmakla beraber, engel türü aynı engel grubu içinde de farklılık gösterebilmektedir. Bu nedenle engellilerde spor uygulamalarında spor türü ile engel grubu arasındaki ilişkiye dikkat edilmelidir. Aksi durumda uygulanan spor etkinliği engelli bireye faydadan ziyade zarar verecektir.

Engelli bireylerde küçük yaşlardan itibaren gerek rekreasyon gerekse de yarışma amaçlı olarak spora katılım büyüme ve gelişmeyi desteklemekte, bunun yanında sağlıklı yaşam alışkanlıklarının kazanılmasına yardımcı olmaktadır (Wilson ve Clayton, 2010, s. 46).

Sporun psiko-sosyal değeri ile ilgili son araştırmalar da sporun anti-sosyal eğilimlerin azaltılması ve engellenmesinde katkı sağlayabileceği ve sporun potansiyel olarak terapi yönünün olduğu görüşündedir (Mahon, 1990).

Bedensel engelli bireylerde spora katılım sosyal açıdan birçok faydası olduğu bilinmekte ve çeşitli araştırma sonuçları da bu öneriyi destekler niteliktedir. Saraç (2014, s. 118, Şahin 2014, s. 4, Yazıcı 2012, s. 1) Buna karşılık literatürde farklı engel gruplarında ve bedensel engelliliğin farklı branşlarının ayrı ayrı ele alındığı ve bunların sosyal becerileriyle ilgili karşılaştırılmanın yapıldığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu noktada “Bedensel engellilerde spor türüne göre sosyal beceri düzeyi nasıldır?” sorusunun yanıtlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bedensel engelli bireyin devam etmekte olduğu spor branşının bireysel veya takım sporu olmasının bazı değişkenlere göre sosyal becerilerini nasıl etkileyeceği merak edilmiştir. Literatür incelendiğinde bireysel spor ile ilgilenenlerin kendilerini sosyal ilişkilerde denetleme, bağımsız ve özgüvenli hareket etme gibi özelliklerinin geliştiğinden bahsedilirken takım sporu ile ilgilenenlerin sorumluluk, paylaşma ve sosyal uyum düzeylerinin geliştiği gözlemlenmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın problemi; farklı spor branşındaki bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi olmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı: Farklı spor dalları ile ilgilenen bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri arasında bir farklılık olup olmadığını belirlemektir. Bu amaca yönelik olarak, farklı spor branşlarıyla ilgilenen bedensel engelli sporcuların sosyal becerileri düzeylerini bazı değişkenlere (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, algılanan gelir düzeyi, spor branşı, sporculuk yılı, millilik durumu) göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Farklı spor branşlarındaki bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri kendilerine uygulanmış olan sosyal beceri envanterine göre cinsiyetlerine bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Farklı spor branşlarındaki bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri kendilerine uygulanmış olan sosyal beceri envanterine göre yaşlarına bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Farklı spor branşlarındaki bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri kendilerine uygulanmış olan sosyal beceri envanterine göre eğitim durumuna bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
4. Farklı spor branşlarındaki bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri kendilerine uygulanmış olan sosyal beceri envanterine göre algılanan gelir düzeylerine bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
5. Farklı spor branşlarındaki bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri kendilerine uygulanmış olan sosyal beceri envanterine göre branşlarına bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Farklı spor branşlarındaki bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri kendilerine uygulanmış olan sosyal beceri envanterine göre sporculuk yılına bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Farklı spor branşlarındaki bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri kendilerine uygulanmış olan sosyal beceri envanterine göre millilik durumuna bağlı olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bedensel engelli bireyler günlük yaşam içerisinde en fazla sosyal dışlanmaya maruz kalan dezavantajlı grupların başında gelmektedir. Hatta bedensel engelli bireyler için sosyal dışlanma olgusu hem içsel hem de dışsal olarak engelli bireyi sarmalayan bir gerçeklik haline gelmiştir (Sarigöl, 2016, s. 5-6). Bu durum engelli bireyler içerisinde yer alan bedensel engelli bireylerin sosyal açıdan yıpranmalarına, sosyal beceri gelişimlerinin düşük olmasına ve toplumla bütünleşme konusunda sorun yaşamalarına zemin hazırlamaktadır.

Bedensel engelli bireylerin toplumdan soyutlanmış bir biçimde yaşamalarının önlenmesi ve sosyal becerilerinin geliştirilmesi için birtakım sosyal etkinliklere katılmaları oldukça önemlidir (Kaya ve Sarı, 2018, s. 20). Bedensel engellilerin toplumla bütünleşmelerine ve sosyal beceri düzeylerinin geliştirilmesine katkı sağlayan etkinliklerin başında spor etkinlikleri gelmektedir. Çünkü spor kişilere engeli ile başa çıkmasını, kendisine olan benlik ve özgüven duygusunu arttırmasını sağlamaktadır. Ayrıca sporun, motivasyonu arttırmayı sağladığı, hoşgörü ve dürüstlük gibi kavramları kazandırmaya yardımcı olduğu bilinmektedir (Taşkın, 2014, s. 44).

Bedensel engelli bireylerin engel düzeylerine göre topluma dâhil olma ve sosyalleşme konularında ciddi sorunlar yaşadıkları görülmüş ve bu durum, bedensel engelli bireylerin sosyalleşme ve toplumla kaynaşma süreçlerinde birtakım destekler almaları gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Bu noktada spor etkinliklerine katılım bedensel engelli bireylerin sosyal gelişimlerini destekleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim literatürde bedensel engellilerde spora katılımın faydalarının ele alındığı birçok çalışmada bedensel engellilerde spora katılımın sosyal beceri gelişimini desteklediği rapor edilmiştir (Söğüt, 2006, s. 9; Öztürk-Akçalar, 2007, s. 80; Akdura, 2007, s. 19; Şahin, 2016, s. 7). Buna karşılık literatürde branş yönelimlerine göre bedensel engelli bireylerin sosyal beceri düzeylerinin ele alındığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda yapılan bu çalışma literatüre katkı sağlayacak önemli bir çalışma olarak değerlendirilecektir.

1.4. Sınırlıklar

1. Ankara ilinde farklı branşlarda Bedensel Engelliler Spor Federasyonuna bağlı olarak faaliyet gösteren kulüplerin kamp ve sezon içinde kolay ulaşılabilir durum

örneklemsiyle seçilen sporcularına uygulanacak olan Sosyal Beceri Envanteri verilerinin değerlendirilmesiyle sınırlıdır.

2. Araştırmanın süresi yüksek lisans tez süresiyle sınırlıdır.
3. Araştırma yüksek lisans tez süresi boyunca ulaşılan bilgi ve bulgularla sınırlıdır.
4. Bu araştırma; araştırmacının zamanı, bilgi kaynakları ve maddî imkânlarıyla sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

Bu araştırma yapılırken ve bulgular yorumlanırken aşağıdaki hususlar göz önünde tutulmuştur.

1. Seçilen örneklemin evreni yansıttığı varsayılmıştır.
2. Ölçeğe verilen cevapların doğru, samimi ve objektif bir biçimde yanıtlandığı varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Engelli birey: Gerek günlük gerekse de sosyal ve özel yaşamında birtakım ihtiyaç ve gereksinimlerini kendi başına karşılamakta zorlanan veya karşılayamayan bireydir (Öztürk, 2011, s. 19).

Bedensel engel: Genetik sorunlar, kazalar, birtakım hastalıklar, zedelenmeler ya da kazalar nedeniyle iskelet, kas-eklem sistemlerinin görevlerini tam olarak yerine getirememesi durumudur (Özgür, 2008, s. 85).

Spor: Bazen ferdi bazen de takım halinde gerçekleştirilen, genellikle yarışmaya yönelik olan, bunun yanında bazı kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen bedensel etkinlikler bütünüdür (Heper, 2012, s. 12).

Sosyal beceri: İnsanlar arası olumlu ve etkili ilişkiler kurabilmek için gerekli olan beceriler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Özçep, 2007).

Sosyalleşme: Bireyin çeşitli bilgi, beceri, değer ve davranışlar edinerek içinde bulunduğu ortamın mevcut kültürünü; toplumun örgütlenme, iş bölümü, üretim ve tüketim biçimlerinin gereklerini bilmesi ve buna katılma çabası içinde olmasıdır (Özpolat 2009, s. 249-266).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde “Engellilik Kavramı”, “Beden Eğitimi ve Spor Kavramları”, “Sosyal Beceri Kavramı” ilişkileri incelenmiştir. Burada araştırmanın önemi ve amaçları doğrultusunda yapılan literatür çalışması yansıtılmıştır.

2.1. Engellilik Kavramı

Engelli bireyler toplumun bir parçası olarak gözükseler de, toplum içerisinde bazı güçlükler ve ötekileştirmelere maruz kalabilirler. Sosyal açıdan adaptasyon süreçlerinde güçlükler yaşayabilirler. Engellilik biyolojik açıdan ele alındığı zaman biyolojik bir hastalık olarak değerlendirilmekte olup (Demirbilek, 2013, s. 58), literatürde engellilik kavramına ilişkin olarak farklı araştırmacı ya da kurumların farklı tanımlar yaptıkları görülmektedir. Literatürde engellilik üzerine yapılan bazı tanımlar aşağıda sıralanmıştır.

Birleşmiş Milletler Sakat Hakları Bildirgesi göre engelli birey kavramını “günlük, sosyal ve özel yaşamında bazı ihtiyaç ve gereksinimlerini kendi başına karşılamakta zorlanan veya karşılayamayan bireyler” engelli olarak tanımlamaktadır (Öztürk, 2011, s. 19). Başka bir tanıma göre ise engellilik durumu farklı nedenler ile doğum sırasında, öncesinde yada doğum sonrasında oluşan sosyal, duysal, ruhsal, zihinsel ve bedensel olarak bazı fonksiyon ve becerilerin kaybedilmesinden dolayı günlük temel ihtiyaçlarını karşılayamayan, topluma uyum sağlamakta zorlanan, özel bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve koruma gibi hizmetlere ihtiyaç duyulması olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2011, s. 20). Doğan ve Çitil’e (2011, s. 30) göre engel kavramının tanımı “ bireylerin bulundukları sosyal ortama uyum sağlamakta zorlandığı veya uyum sağlayamama durumu ” olarak belirtilmektedir.

Halk arasında engellilik kavramı yerine sıklıkla “sakat” ya da “özürlü” gibi terimler kullanılmakta ve günümüzde engelli bulunan bireylere “sakat” sözcüğü ile hitap edilmesi uygun görülmeyen ve kullanılması tercih edilen bir terim olmadığı görülmektedir. Engelli bireylere hitap etme tarzının geçen zaman içinde şekillendiği engelli bireyleri kırııcı ve incitici terimlerden uzaklaştığı özürlü veya sakat gibi hitapların tercih edilmediği görülmektedir. Hitap ederken kullanılan sakat ya da özürlü sözcüklerini “engelli” sözcüğüne bıraktığı böylece engeli bulunan bireylerde olumsuz etki ve psikoloji yaratan sözcüklerden arındığı gözlemlenmektedir. Engelli bulunan bireylere karşı söylenen bu sözcüklerin zaman içerisinde değişime uğramasının nedeni ise tercih edilen terimlere olumsuz ve kırııcı anlamlar yüklenmesi olarak ifade edilmektedir (Güler, 2005, s. 10).

Görüldüğü gibi engellilik kavramına ilişkin olarak yapılan birçok tanım bulunmakta ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) teorik olarak engelli kavramı için yapılan tanımlamalarda anlam açısından karıştırılmaması için engellilik durumunu üç kategoriye ayırarak değerlendiren bir çalışma ortaya koymuştur. Dünya Sağlık Örgütünün engellilik üzerine yaptığı engel tanım değerlendirme kategorisi şöyledir; özürlülük, bozukluk/yetersizlik ve engellilik olarak üçe ayırmaktadır. Sözü edilen yetersizlik/bozukluk, anatomik, psikolojik ve fizyolojik olarak engelli bireylerde anormallik veya eksiklik görülmesi olarak tanımlanmaktadır. Engelli bireylerde ortaya çıkan yetersizlik/bozukluk durumlarının yaşamları süreci içinde ortadan kaldırılabileceği gibi aynı zaman da yaşamı boyunca kalıcı olarak da kalabilmektedir. Engellilik kavramının tanımı “herhangi bir nedenden dolayı bazı unsurları yapmakta yetersiz kalan veya engeli nedeniyle sosyal, kültürel, yaş ve cinsiyet unsurlarının gerektirdiği yapılması gereken bazı rollerin tam olarak yapılamaması durumu” olarak tanımlanmaktadır. Özürlülük kavramı ise bir nedenden dolayı oluşan veya olan bozukluk sebebi ile bazı aktiviteleri yapılması gereken şekilde uygulanamaması durumu” şeklinde tanımlanmaktadır (Yetim, 2014, s. 5).

2.1.1. Engelliliğin Nedenleri

Engelliliğe neden olan doğum öncesi, doğum esnası ve doğum sonrası nedenler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

Doğum öncesi nedenler

- Hamileliğin en önemli süreci olan ilk üç ay içerisinde anne adayının ateşli bir rahatsızlık geçirmesi (frengi, kızamıkçık, toksoplazma vb.)

- Enfeksiyon hastalığı olan bakteriyel ve viral enfeksiyonları
- Anne adayının hamilelik süresinde travma ve metabolik/sistemik hastalıklar yaşaması
- Anne adayının hamileliği süresi içinde kontrolsüz ilaç kullanması
- Anne adayının hamileliğinde alkol ve uyuşturucu gibi zararlı maddeleri kullanması
- Anne adayının doğum bölgesinde (uterus, vajina, serviks, vulva) yapısal bozuklukların olması
- Hamileliğinde anne adayının radyoaktif ışınli ortamda bulunması
- Anne-babanın kan uyumsuzluğunun olması
- Anne-baba evliliğinin yakın akrabalarından olması

Doğum sırasındaki nedenler

- Bebeğin kilosunun normalin altında olması ve erken doğması
- Doğum sırasında doktor, ebe olmayan ve doğum aletlerini nasıl kullanması gerektiğini bilmeyen bireylerin doğum aletlerini kullanması
- Doğumun gerçekleştiği ortamın temiz ve steril olmaması
- Uzman kişilerden kaynaklı hatalar ve kordon dolanması
- Doğum sırasında sıkıntı (travma) yaşanması

Doğum sonrasındaki nedenler

- Bazı hastalıklardan dolayı meydana gelmesi kızamıkçık, difteri, menenjit, suçiçeği, kızıl, boğmaca, çocuk felci, kızamık sarılık ve kalp rahatsızlıkları olarak bilinmektedir.
- Beslenme bozukluğu
- Ateşle seyreden hastalık yaşanması
- Bebeği kundaklamak
- Çevrenin uygunsuz ve yetersiz koşullara sahip olması
- Doğumdan sonraki ilk yıllarda gürültülü ve sağlıksız çevrelerde yetiştirmek (Çağlayan, 2014, s. 92; Güven, 2003, s. 63; Cumurcu ve ark. 2012, s. 88).

2.1.2. Engelliliğin Sonuçları

Her yaşta engelli bireylerin engel durumlarına göre bazı problem ve sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir. Engelli bireylerin yaşlarını gözetmeksizin ortak sorunları da olabilmektedir. Engelli bireylerin yaşlarının büyük ya da küçük, cinsiyetlerinin farklı ya da aynı olması engellilik durumlarından dolayı ortaya çıkan bazı sorunlar yaşanmasının önüne geçmemekte, bu tip sorunlar engelli bireylerin ortak sorunları olurken bazı sorunlar sadece mensubu olduğu yaş kategorisinde yaşanmaktadır. Engelli bireylerin yaşlarına göre yaşanan sorunlarda farklılık göstermektedir. Örneğin; bir engel gurubuna sahip olan yetişkin ve engelli bir bireyin öncelikli olarak meslek hayatına katılması önemli bulunurken engelli çocukların öncelikli gereksinimi eğitim ve oyun olduğu bilinmektedir. Engelli bireylerde çocuk ve yetişkin olarak ortak sorunları ise ulaşım araçlarını kullanırken sıkıntı ve problem yaşamaları olduğu görülmektedir (Doğan ve Çitil, 2011, s. 29).

Doğumlarından itibaren çocuklar çevrelerinde olup bitenleri işitme duyularını kullanarak anlamaya çabalamaktadırlar. Çocuklar ilerleyen zaman içinde diğer insanları anlama, kendilerini ifade edebilme ve çevrelerindeki kişilerle iletişim kurma gibi becerilerde işitme yeteneğini kullanmaya çalışmaktadır. Duyma kaybı olan engelli çocuklar herhangi bir özel eğitim almadan konuşma becerilerini kullanamamakta ve geliştirememektedir. Duyma kaybına doğumdan itibaren ve doğumdan hemen sonra sahip olan çocuklar kendi ana dillerini de öğrenememektedir. Erken yaşlarda işitme kaybı aynı zamanda ileri yaşlarda da meslek ve eğitim hayatlarında sorun ortaya çıkarmaktadır (Özgür, 2008, s. 63).

Literatürde yer alan çalışmalarda işitme engelinin konuşma becerisini (Mayberry, 2002, s. 71), akademik başarıyı, sosyal gelişimi ve iletişim becerilerini olumsuz etkilediği vurgulanmaktadır (Shargorodsky ve diğerleri, 2010, s. 772). Ayrıca bedensel engelli bireylerin de günlük yaşamda sergilemesi gereken birçok toplumsal görevi yerine getirmelerine de mekânsal yetersizlikler sonucu engeller olmaktadır (Özgür, 2008, s. 65). Bunun yanında literatürde yer alan çalışmalarda bedensel engelli bireylerin istihdama katılım konusunda da sorunlar yaşadıklarına (Fernandez ve diğerleri, 2003, s. 15), normal gelişim gösteren bireylerle kıyaslandığı zaman daha düşük sosyal beceri düzeyine sahip oldukları vurgu yapılmaktadır (Solish ve diğerleri, 2010, s. 226).

2.1.3. Engelliliğin Sınıflandırılması

Literatürde yer alan engelli bireyleri işitme, konuşma, ortopedik, görme bozuklukları ve zihinsel sorunlar gibi yetersizliği olan ve sorun yaşayan bireyleri farklı kategorilere dâhil ederek geniş bir kapsamda gruplandırdığı görülmektedir (Demirbilek, 2013, s. 58).

Engellilere yönelik bu sınıflandırma yapılırken engelli bireylerin sahip oldukları zihinsel, ruhsal, bedensel ve sosyal farklılıklar ve özellikler dikkate alınmaktadır (İlhan ve Esentürk, 2014, s. 20).

2.1.3.1. Görme Engelliler

Normal gelişim gösteren ve sağlıklı bir görme becerisine sahip olan gözlerde ışık ışınları (nesnenin imgesi) saydam tabakadan, göz sıvısından, göz bebeği ve göz merceğinden geçerek ağ tabaka üzerine düşerler. Göz bebekleri gelen ışığın yoğunluğuna göre büyüme veya küçülme eğilimindedirler. Ağ tabaka üzerine düşen ışık ışınları çubuk ve koni hücrelerini uyarır. Işık ışınları ağ tabakada yer alan koniler ve çubuklar aracılığıyla baş aşağı olarak alınırlar. Gözün retina bölgesinde başlayan görme eylemi optik sinirler vasıtasıyla beyindeki görme merkezine iletilir. İletilen bilgiler beyin tarafından yorumlandıktan sonra görsel imge normal duruma dönüşür. Gözün işleyişindeki söz konusu yapıda meydana gelen bozulmalar çeşitli düzeylerde görme yetersizliğine neden olmaktadır (Gürsel, 2010, s. 222). Bu durumdaki bireyler görme engelli olarak tanımlanmaktadır. Görme engeli hem yasal hem de eğitsel açıdan ele alınmaktadır. Yasal açıdan ele alındığı zaman, uygulanabilecek her türlü müdahale ve düzeltmeye rağmen görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişi görme engelli olarak kabul edilmektedir. Yasal tanımda belirtilen görme keskinliği kavramı gözün belirli bir mesafeden görme ve ayırt edebilme yeteneğini ifade etmektedir. Burada belirtilen 20/200 oranı normal bir bireyin 200 feet uzaklıktan gördüğünü görme engelli bireyin 20 feet mesafeden görebildiğini ifade etmektedir. Bu nedenle yasal olarak görme engelli olan bireylerin çok az bir bölümü görme yetisinden tamamen yoksundur (Özgür, 2008, s. 41). Normal gelişim gösteren bireylerle kıyaslandığı zaman görme engelli bireylerde gözlenen bazı davranış sorunları bulunmaktadır. Söz konusu sorunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Gözlerinin sık sık kaşınması veya ovalaması,
- Işıklı ortamlardan rahatsız olması,
- Gözlerde çapaklanma, sulanma veya kızarıklık görülmesi,

- Kitap okurken kitapları yüzüne yakın tutması,
- Çevresinde bulunan nesneleri takip etmeme veya nesnelerin farkına varamama,
- Renkleri ayırt etme konusunda sorunlar yaşama,
- Bir nesneye uzun süre odaklanamama,
- Sıklıkla nesnelere çarpma (Gürsel, 2010, s. 228)

Görme engeli küresel anlamda oldukça yaygın olan ciddi bir halk sağlığı problemi olarak nitelendirilmektedir (Hallemans ve diğerleri, 2011, s. 2069; Rahi ve Cable, 2003, s. 1359; Berhane ve diğerleri, 2008, s. 204). Toplumsal yapı içerisinde görme engelli bireylerin birçok sorunla karşılaştıkları bilinmektedir. Yapılan çalışmalarda görme engelli bireylerin karşılaştıkları sorunların başında çarpma ya da düşmeye bağlı olarak fiziksel rahatsızlıklar yaşama (Güler, 2005, s. 24), düşük benlik saygısına sahip olma (Papadopoulos ve diğerleri, 2013, s. 4565), normal gelişim gösteren bireyler gibi günlük yaşam aktivitelerine katılamama (Engel-Yager ve Hamed-Daher, 2013, s. 3124) ve bazı motorsal beceri bozukluklarının (Wagner ve diğerleri (2013, s. 3246) geldiği rapor edilmiştir.

Görme engeline neden olan birçok unsur bulunmaktadır. Gürsel (2010) görme engeline neden olan temel unsurları aşağıdaki gibi sıralamıştır;

Yapısal yetersizlikler: Görme engeline neden olan yapısal bozukluklar doğum öncesi dönemde meydana gelebileceği gibi doğum sonrası ortaya çıkan bazı kaza ve zedelenmelere bağlı olarak da gelişebilmektedir. Doğumdan önce görme engeli oluşması genellikle görme belleği oluşmadan meydana gelmektedir. Görme yetisine ilişkin yetersizliklerin erken dönemlerde veya doğumdan önce ortaya çıkması bireyin bilgi edinme sürecinde önemli sorunlar yaşamasına neden olmaktadır (Gürsel, 2010, s. 222).

Kırılma hataları: Gözün yapısal özelliklerinde meydana gelen ve görme engeline neden olan kusurların bazıları göz küresinde meydana gelmektedir. Göz küresinde meydana gelen bozulmalar küre boyutlarının yanlış yönde gelişmesine ve kırılma kusurlarına neden olmaktadır. Görme yetisinde meydana gelen kırılma kusurlarının başında uzak görme (hipermetropluk), yakın görme (miyopluk) ve astigmatizm gelmektedir. Söz konusu kırılma kusurları gözlük kullanarak düzeltilebilmektedir. Kırılma hatalarından kaynaklanan söz konusu rahatsızlıkların temelinde nesne görüntüsünün ağ tabaka yerine ağ tabakanın önüne düşmesi yatmaktadır. (Gürsel, 2010, s. 222).

Kortikal yetersizlikler: Görme yetersizlikleri bazen beyinde meydana gelen gelişim bozukluklarından kaynaklanmaktadır. Kortikal görme yetersizliği beyindeki görme

merkezinin çalışmaması, buna paralel olarak beyne iletilen uyaranların yeterli düzeyde algılanamaması sonucunda oluşmaktadır. Söz konusu beyin problemi nedeniyle görme engeli olan bireylere “kortikal görme yetersizliği olan birey” denilmektedir. Kortikal görme yetersizliği olan bireylerde gözün anatomik yapısında herhangi bir problem olmamakla beraber, sadece beyindeki görme bölgesinde sorun ortaya çıkmaktadır (Gürsel, 2010, s. 223).

2.1.3.2. Zihinsel Engelliler

Zihinsel fonksiyonlarında problemler bulunan bireyler zihinsel engelli birey olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2011, s. 21). Zihinsel engellilik genellikle doğumdan hemen sonra ortaya çıkan (Aydın, 2003, s. 172), bazen 18 yaşından önceki yıllarda da ortaya çıktığı görülen (Tekinarslan, 2010, s. 163), toplum içerisinde de en sık rastlanan engel grupları arasında yer almaktadır (Budak ve diğerleri, 2012, s. 6). Zihinsel engelli bireyler sahip oldukları zeka puanlarına göre bazı sınıflara ayrılmaktadır. Zekâ puanlarına göre zihinsel engellilerin sınıflandırılmasına ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur (Kayrak, 2014, s. 4).

Tablo 1.

Zeka puanlarına göre zihinsel engellilerin sınıflandırılması

Zekâ Puanı	Zekâ Düzeyi ve Engel Grubu	Eğitim Alabileceği Kurum
110-90	Normal Zekâ	Normal sınıfta eğitim
89-70	Sınır Zekâ (Ağır Öğrenir)	Normal sınıfta eğitim
69-50	Hafif Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	Kaynaştırma Eğitimi - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
49-35	Orta Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	Özel Eğitim Sınıfı veya Kaynaştırma Eğitimi - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
34-20	Ağır Düzeyde Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	Eğitim Uygulama Okulu - Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi
19-0	Çok Ağır Düzeyde Zihinsel Engelli	Klinik Bakım - Evde Bakım

Zihinsel engelli bireyler sadece zihinsel açıdan değil, aynı zamanda bedensel açıdan da toplumun beklentilerini karşılama güçlüğü çekmektedirler. Bu durum zihinsel engelli bireylerin yaşadıkları toplumsal çevreye uyum konusunda sorunlar yaşamalarına zemin hazırlamaktadır (İlhan ve Esentürk, 2014, s. 20). Zihinsel engelli bireylerin toplum

içerisinde sıklıkla sergiledikleri sorunlu davranışlar ve karşılaştıkları sorunlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Akademik kavramları hem geç hem de güçlkle öğrenme eğilimindedirler.
- Devamlı teşvik, izleme ve değişiklik isterler. Çünkü dikkat süreleri genellikle düşük düzeydedir. Benzer şekilde ilgi süreleri de kısadır.
- Zaman kavramını çok geç ve güçlkle algırlar. Buna karşılık somut şeyleri daha kolay öğrenme eğilimindedirler. Genelleme yapma eğilimleri yoktur.
- Öğrenme hızları yavaş olup, genellikle parçadan bütüne doğru öğrenme eğilimindedirler. Kazandıkları bilgileri transfer etme konusunda da sorunlar yaşarlar.
- Bellekleri zayıf olduğu için gördükleri ve öğrendikleri kavramları çabuk unutma eğilimindedirler.
- Sözcük dağarcıkları küçük olup, okuduklarını anlama konusunda sıkıntı yaşarlar. Bunun yanında konuşmaları akıcı değildir ve kendilerini rahat bir biçimde ifade edemezler.
- Bağımsız hareket etme konusunda sorun yaşarlar ve kendilerine olan güvenleri düşük düzeydedir.
- Farklı (yeni) bir ortam veya duruma uyum sağlama konusunda zorluk yaşarlar.
- Kolayca yoruldukları için genellikle kendilerine verilen bir işi uzun süre devam ettiremezler.
- Başka insanlarla dostluk kurma konusunda zorluk yaşarlar.
- Sorumluluk almaktan kaçındıkları gibi kendi başlarına bir işe başlama ve devam ettirme isteğinde olmazlar (MEB, 2010, s. 3-4).
- Sağlıklı bireyler ile kıyaslandığı zaman zihinsel engelli bireylerin fiziksel aktiviteye katılım düzeyleri düşüktür (Pan ve diğerleri, 2015, s. 579).
- Zihinsel engelli bireylerin fiziksel sağlığı ciddi düzeyde tehdit eden obeziteye yakalanma olasılıklarının yüksektir (Lloyd ve diğerleri, 2014, s. 197).
- Zihinsel engelli bireylerde kaygı bozukluğu gibi psikolojik sorunlara da sıklıkla rastlanmaktadır (Reardon ve diğerleri, 2015, s. 175).

- Zihinsel engelli bireyler ve aileleri yaşam boyu problemli bir hayat sürmektedirler. Bu nedenle aile ve zihinsel engelli çocuğun özel desteğe gereksinimleri bulunmaktadır (Fazlıoğlu, 2011, s. 143).
- Zihinsel engelli bireylerin bazı akademik özellikleri (yazma vb.) düşük düzeydedir (Varuzza ve diğerleri, 2015, s. 135).

2.1.3.3. İşitsel Engelliler

İnsanların birbirleri ile düzgün ve sağlıklı bir şekilde iletişim kurabilmelerinde işitme yeteneğinin önemli bir unsur olduğu bilinmektedir (Akay, 2011, s. 223). Bu nedenle işitme engeli insanların iletişim becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Kavramsal açıdan işitme engelliliğin daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikli olarak işitme duyusunun işleyişinin iyi bilinmesi gerekmektedir.

Avcıoğlu'na (2010, s. 171) göre, insanların işitme duyu olgusunun oluşumu havadaki ses moleküllerinin titreşimi ile kafalarında bazı şekillerin oluşması olarak bilinmektedir. İnsanların duydukları seslerin tanımları ise şöyledir; yükseklik veya frekans (çok düşükten çok yükseğe), şiddet veya gürültü (çok kısık sestən çok yükseğe) olarak tanımlı yapılmaktadır. İnsanları konuşma yetenekleri yüksek veya alçak frekanslar ile gürültülü veya hafif olarak meydana gelmektedir. Seslerin ifade edilmesinde kullanılan frekans kavramı Hertz (Hz), gürültünün için kullanılan kavram ise desibel (dB) olarak ölçülmektedir. İnsanların günlük hayatta kullandıkları sesler 250-6.000 Hz arasında olduğu bilinmektedir. Ayrıca konuşma dilinde kullanılan şiddetin de 0-120 dB ve 20-20.000 Hz arasında olduğu bireylerin işitmelerin herhangi bir problemin olmadığını ve normal işitme yeteneğine sahip olduğunu göstermektedir.

Yukarıda ifade edilen işitme duyusundan yoksun olan, tek ya da iki kulağında işitme sorunu olan ve işitme cihazı kullanan bireyler “işitme engelli” olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2011, s. 21). Türkiye’de İşitme bozukluğu veya sağır gibi engeli bulunan bireylere karşı edilen hitap şekilleri 2006 yılında yayınlanan Özel eğitim Hizmetleri Yönergesinde bu ifadelerin kullanılmadığı yapılan yayınlara bakıldığı zaman görülmektedir. İşitme engeli olan bireylere hitap ederken “işitme yetersizliği bulunan bireyler” olarak ifade edildiği belirtilmektedir. İşitme becerisinin yetersiz olduğu bireylerin “ işitme yeteneğinin tamamen veya kısmen kaybolmaması için dili kullanmada, konuşma edinmede ve iletişim kurmakta

zorlanan bundan dolayı işitme yeteneğinin iyileştirilmesi için destek hizmeti ve özel eğitim alması gereken bireyler” olarak tanımlanmaktadır (Avcıoğlu, 2010, s. 171).

İşitme engelinin ortaya çıkmasına neden olan genetik ve kalıtsal unsurlar, doğum esnasında, doğum öncesinde, doğum sonrasında oluşan olumsuz faktörler ve konuşma sonrasında oluşan nedenlerden dolayı olduğu belirtilmektedir (Avcıoğlu, 2010, s. 211). Bunun yanında literatürde yer alan çalışmalarda düşük doğum ağırlığının (Cristobal ve Oghalai, 2008, s. 462; Roth ve diğerleri, 2006, s. 257; Van Dommelen ve diğerleri, 2015, s. 840) ve viral enfeksiyonların (Pitaro ve diğerleri, 2016, s. 34) çocukluk yıllarında işitme kaybına neden olduğu belirtilmektedir.

İşitme engeline neden olan diğer bir unsur yaşlılıktır. Literatürde yer alan çalışmalarda yaşlı bireylerde işitme engelinin sıklıkla görüldüğü rapor edilmiştir (Gordon-Salant, 2005, s. 20; Lowthian ve diğerleri, 2016, s. 60). Yaşlılık döneminde işitme engeli ortaya çıkmasının temel nedenleri arasında yaşlılığa bağlı olarak bilişsel fonksiyonlarda meydana gelen kayıplar (Wayne ve Johnsrude, 2015, s. 162), uzun yıllar boyunca gürültüye maruz kalma ve hücre yıpranması gibi unsurlar gelmektedir (Martini ve diğerleri, 2014, s. 4; Baraldi ve diğerleri, 2007, s. 64; Lin ve diğerleri, 2013, s. 294).

İşitme engelinin teşhis ve tanısı küçük yaşlarda konulabildiği gibi doğumdan hemen sonra da tespit edilebilmektedir (MEB, 2008, s. 3). Erken teşhisi yapılmamış olan çocukların günlük yaşam içerisinde tespit edilmesi de oldukça kolaydır. Çünkü işitme engelli çocuklar normal gelişim gösteren akranlarından farklı olarak bazı davranış biçimleri sergilemektedirler. Söz konusu davranış biçimleri aşağıda sıralanmıştır;

- Karşısındaki birey ile konuşurken sesleri değiştirerek ve cümleleri yetersiz kurarak iletişim kurmaya çalışmaktadır.
- Sesli iletişim kurarken sözcük seçiminde hata yapıp bazı seslerin doğru bir şekilde telaffuzunu yapamamaktadır.
- İstek ve ihtiyaçlarını ifade ederken mimik ve jestlerden fazlasıyla kullanmaktadır.
- Çevresindeki duyduğu seslerin geldikleri yönü ayırt etmekte ve anlamakta güçlük çekmektedir.
- Yürüme, koşma ve oturma gibi psikomotor hareketleri yapmakta ve denge ile ilgili ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar.

- Bu bireyler konuşma sırasında ses tonlarını kısımlarlar fısıltı şeklinde konuşabilirler veya bağırarak ses tonlarını arttırabilmektedirler. Konuşmalarının düzgün ve akıcı olmadığı bilinmektedir. Genellikle konuşma biçimleri hep aynıdır.
- Konuşmaları bazen bağırarak bazen de fısıltı halinde gerçekleştirirler. Konuşmalarında genellikle tek düzelik gözlenir. Konuşmaları düzgün olmadığı gibi akıcı da değildir.
- Çevrelerinden gelen seslere gürültülere tepkisiz kaldıkları bilinmektedir.
- Sınıflarında değişime uğrayan seslerin farkına varamadıkları ve anlamadıkları görülmektedir.
- Konuşarak iletişim kurarken sözcükleri sürekli olarak tekrarlama gereksinimi duymaktadırlar.
- Karşılıklı iletişim kurarken konuşan kişinin sesini daha rahat duyabilmek için bireye doğru yaklaşırlar ve başlarını sesin geldiği tarafa çevirmektedirler. Sesi anlayabilmek için konuşan veya sesin çıktığı kaynağa doğru yaklaşmaya ihtiyaç duymaktadırlar.
- Doğru işitemedikleri için onlara söylenen yönlendirme konuşmalarını yanlış anlayarak uygulamakta zorlanmaktadırlar.
- Bu kişilerde kulak ağrısı ve kulak çınlaması sık görülen şikâyetler arasında olduğu bilinmektedir. (MEB, 2010, s. 4-5).

İşitme engeli bulunan bireylere engelinden dolayı zayıf olan veya hiç olmayan işitme becerileri kazandırılması ve güçlendirilmesi için genel olarak işaret dili, sözel iletişim teknikleri, iki kültür iki dil yaklaşımı ve tüm iletişim yöntemleri kullanılmaktadır (Avcıoğlu, 2010, s. 211). Bu süreçte işitme engelli bireyler sıklıkla işitme cihazı kullanma yoluna gitmektedirler. Engelli bireylerin ihtiyaç ve gereksinimleri göz önüne alınarak teknolojinin gelişiminin de katkısıyla farklı türlerde işitme cihaz ve aletleri geliştirilerek hizmete sunulmaktadır. İşitme cihazları bireylerin günlük yaşam, motorsal gelişim problemleri, akademik anlamda bazı problemler ve sosyal problemlerin giderilerek sorunun ortadan kaldırılmasında önemli rolünün olduğu bilinmektedir (Bayrakdar ve Çuhadar, 2015, s. 173).

2.1.3.4. Bedensel Engelliler

Bedensel engellilik, kazalar, genetik problemler, sinirsel zedelenmeler ve hastalıklar nedeniyle eklem, iskelet ve kas sistemlerinin görevlerini yerine getirmemesi olarak tanımlanmaktadır (Özgür, 2008, s. 85). Öztürk'e (2011, s. 18) göre bedensel engelli bireyler "kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişiler" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda ayak, el, kol, parmak, bacak ya da omurgalarında fazlalık, eksiklik, şekil bozukluğu, hareket kısıtlılığı, yokluk, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olan bireyler bedensel engelli olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında serebral palsi, spina bífida ve felç hastası olan bireyler de bedensel engelli bireyler arasında yer almaktadır.

Yukarıda yapılmış olan tanımlardan da anlaşılacağı üzere, bedensel engellilik kalıcı ve kişilerin sosyal hayatta yerine getirmesi gereken işlevlerde aksaklıklara sebep olmaktadır. Bedensel engellilik doğuştan meydana gelebileceği gibi, yaşamın içinde çeşitli iskelet, endokrin sistem, kas ve solunum vs. hastalıklara paralel olarak gerçekleşebilmektedir. Bununla birlikte fiziksel olarak önceleri herhangi bir sorunu bulunmayan öğrenme güçlüğü olan ve zihinsel engelli çocuklarda motorsal gelişimdeki noksanlıklar ve gecikmeler zamanla bedensel engelle dönüşmektedir. Bunun nedeni ise motor gelişimde ortaya çıkan eksiklik ve gecikmeler kişinin yürüme ve merdiven çıkma gibi esas motor hareketler başta olmak üzere birden çok bedensel hareketi gerçekleştirmesinde ortaya çıkan sorunlardan kaynaklanmaktadır (İnal, 2011, s. 183). Bu tanımlardan yola çıkarak ortopedik engelin, iskelet bozuklukları ve engeller, kas bozuklukları ve zayıflıkları, sinir sistemi ve bozuklukları, devinimsel bozuklukları ve yetersizlikleri kapsamına aldığını görmekteyiz (Akdura, E. 2007).

Bedensel engelin nedenlerini beş başlık altında toplamak mümkündür.

- Doğuştan oluşan engeller
- Bulaşıcı ve ateşli hastalıklar
- Metabolizma bozuklukları
- Çeşitli kazalar
- Karışık ve çeşitli nedenler (Akdura, E. 2007).

Bedensel engelli bireyler günlük yaşam içerisinde birçok sorunla karşı karşıya kalan dezavantajlı grupların başında gelmektedir. Örneğin; günlük hayat içerisinde yer alan rutin

davranışlardan birisi olan ulaşım eylemini gerçekleştirmek bedensel engelli bireyler açısından ciddi bir problem olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle son yıllarda dünyanın birçok gelişmiş ülkesinde bedensel engelli bireylerin ulaşım imkânlarından daha kolay ve rahat faydalanabilmeleri için bazı düzenlemeler yapılmakta, yerleşim yerlerinin planlanmasında bedensel engelliler de dikkate alınmaktadır (Sönmez ve Aydın, 2019, s. 58).

2.1.3.4.1. Doğuştan Oluşan Nedenler:

Doğuştan oluşan ortopedik engellerin başlıcaları; doğuştan kalça çıkıklığı, çarpık ayak, kol ve bacak noksanlıkları, yapışıklıklar, parmak kusurları, omurga, sırt ve bel zinciri kusurları, felçler, kürek ve köprücük kemiği kusurları olarak görülmektedir. (Öztürk, 2011, s. 19).

Annenin gebelik sırasında bebeği düşürmek ve gebe kalmamak için aldığı ilaçlar, anne ve babadaki kan uyuşmazlığı, bebeğin bulunduğu bölgeye olan şiddetli travmalar, gebelik esnasında annenin özellikle ilk aylarda ateşli hastalık geçirmesi, annenin gebelik sırasında metabolizma bozuklukları ve şeker hastalığına yakalanması, döllenen yumurtanın ana rahminde yanlış bir yere tutunması sonucu ceninin gereği gibi gelişmemesi, annenin gebelik esnasında yeteri kadar beslenememesi ve annenin gebelik esnasında kanama geçirmesi doğuştan oluşan ve oluşabilecek nedenle zemin hazırlar (Akdura, E. 2007).

Bu grupta en yaygın durum Cerebral Palsy dediğimiz kasıtlı beyin felcidir. CP beyin merkezindeki motor kontrol sisteminde meydana gelen bozukluklardır. Bu, vücudun ufak bir kas grubunda olabileceği gibi büyük kas gruplarında da olabilir. CP bir hastalık değildir. Genellikle engel doğum öncesi veya esnasında ya da hayatın ilk iki senesinde oluşur. Oluş nedeni % 90 doğum önce ve esnasındadır (Can, 1985, s. 45).

Cerebral Palsy' i oluşturan nedenlere baktığımızda, gebeliğin ilk üç ayında annenin rubella (Alman Kızamığı) geçirmesi, anne – babadaki kan uyuşmazlığı, kalıtım ve annedeki metabolizma bozuklukları %30 oranla doğum öncesi nedenler içerisinde yer alır (Yorgancıoğlu, 1992, s. 1).

Doğum esnasında oluşan nedenler ise, erken doğum, kanama ile sonuçlanan K vitamini noksanlığı, erken veya hızlı doğum ile beyin zarının zedelenmesi, doğum esnasındaki aletli müdahaleler ve doğumun gecikmesiyle beyinin oksijensiz kalması ve zarar görmesi ile

%60'lık dilimi kaplar ayrıca doğum sonrasında yüksek ateşli hastalıklar, travmalar ve zehirlenmelerde Cerebral Palsy' nin oluşmasında %10 ile etkilidir (Can, 1985, s. 45).

2.1.3.4.2. Bulaşıcı ve Ateşli Hastalıklar:

- Çocuk felci (poliomyelitis) - Tüberküloz - Menenjit - Tifo - Epiphysitis -Merkezi sinir sistemini etkileyecek derecedeki gripal enfeksiyonlar -Raşitizm ve Kemik hastalıkları - Spinal Bifida (Bel kemiği çatlağı) önceden olduğu gibi sonradan da ortopedik engele sebep olabilir (Akdura, E. 2007).

2.1.3.4.3. Metabolizma Bozuklukları:

-RH faktörü-Kan uyumsuzluğu

-Vücudun E vitamininden faydalanamaması (Akdura, E. 2007).

2.1.3.4.4. Çeşitli Kazalar ve Travmalar:

Bu gruptaki engellerin bir kısmı iş kazaları ve trafik kazaları sonucu oluşmaktadır. Çeşitli vakalar sonucunda oluşan bel kemiği, omurga, beyincik, sinir ve kas lifleri vb. tahribatlar ortopedik engel oluşturmaktadır. Kırık ve çıkıklara yapılan yanlış müdahaleler de bir sebep oluşturmaktadır (Akdura, E. 2007).

Ampütasyon konjenital veya edinsel (travma, tümör, damar hastalıkları) sebeplere dayanan ekstremitte kayıplarıdır.

Bedensel engelli bireylerde sıklıkla görülen davranış problemleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Devinimsel hareket düzeyleri ile bağımsız hareket etme olanakları sınırlıdır.
- Çoğunlukla hareketsiz ve pasif kalmaktadırlar.
- Genellikle yorgunluk halinde olurlar ve yorgunluktan şikayetçidirler.
- Kassal uyum sorunu ve kaslar arası denge bozuklukları görülür.
- Yürüyüş tarzları kendilerine özeldir. Bunun yanı sıra denge sağlamakta zorlanırlar.
- Eklem, kol ve bacak ağrılarından sıkça şikâyet ederler (T.C Milli Eğitim Bakanlığı, 2010, s. 6)

Kişiler sahip oldukları engel düzeyine göre toplum içerisinde birtakım sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle bu bireylerin yaşam kalitelerinin artırılması, sosyal yaşam aktivitelerine katılımın yükseltilmesi ve günlük yaşam düzeylerinin geliştirilmesi için bedensel engelli bireylerin engel düzeylerine uygun aktivitelere ve programlara katılmaları önem arz etmektedir (Kılıç 2015, s. 40). Ayrıca gündelik sosyal hayata adapte olmaları, tek başına bağımsız olarak veya bir zümrede yaşamını idame ettirebilmeleri bedensel engelli bireyler için ulaşılamazlar listesinden çıkmalıdır. Literatürde yer alan araştırma bulguları da bedensel engellilere yönelik eğitim programlarının özellikle sosyal problemlerin en aza indirilmesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır (Williams ve diğerleri, 2004, s. 862).

2.1.4. Engellilerde Sporun Yararları

Sporun temel yararları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Spor etkinlikleri bireylerin gerek gündelik yaşamlarında gerekse iş yaşamlarında daha etkin ve üretken olmalarını sağlamaktadır.
- Spor etkinliklerine katılım gösteren bireylerin bedensel yapıları daha sağlıklı ve dayanıklı olmaktadır.
- Bireylerin karşı karşıya kaldıkları problemler konusunda daha dayanıklı olabilmeleri, mücadele edebilmeleri için sportif etkinliklerin önemi büyüktür.
- Spor etkinlikleri bireylerin çeşitli kültürlerle ve örf adetlere daha hoşgörülü olmalarına yardım etmektedir.
- Boş zaman değerlendirme şekillerini daha etkin halde kılabilme adına spor faaliyetlerinin önemi büyüktür.
- Spor etkinlikleri bireylerin daha anlayışlı olmalarına katkı sağlarken, liderlik, arkadaşlık vasıflarının gelişim göstermesini, yenilmeyi kabullenebilmesini, kötü ve yanlış olmayı aşılamaştır.
- Sportif etkinlikler, kişilerin benliklerini geliştirmelerine, başkaları konusunda saygılı ve anlayışlı olmasına, özdenetim yetilerinin gelişimine yardımcı etkinliklerin başında gelmektedir.
- Sportif faaliyetler ile bireyler toplumsal sorumluluk algı düzeyi gelişmiş birer birey haline gelmektedir.

- Sportif etkinlikler ferdi olarak gerçekleştirilebildiği gibi toplu olarak da yapılabilmektedir. Bu açıdan spor faaliyetleri bireylerin işbirliği konusunda daha verimli olmasını, ortak gerçekleştirebilecekleri becerilerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.
- Bireylerin üretken, yaratıcı ve yapıcı becerileri spor faaliyetleri ile gelişmektedir.
- Sportif etkinlikler ile bireyler iş yaşamında da sorumluluk hissini geliştirmektedirler.
- Spor etkinliklerine katılım bireylerde iş verimliliğinin artmasına da katkı sağlamaktadır (Yetim, 2005, s. 136).

Yukarıda yer alan sporun yararlarına ilişkin bilgiler büyük oranda engelli bireyler için geçerlidir. Araştırma sonuçlarında yer alan çalışmalarda da engellilerde spor yapmanın başta ruhsal ve mental sağlık olmak üzere birçok açıdan faydası olduğuna vurgu yapılmaktadır (Bailey, 2005, s. 71). Bu bilgiler ışığında sağlıklı ve normal gelişim gösteren bireylerde olduğu gibi engellilerde de spora katılımın birçok açıdan faydalı olduğu görülmektedir.

2.1.4.1. Genel Sağlık Açısından Yararları

Spora katılımın genel sağlık üzerindeki olumlu etkileri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Yaşamımız süresince bedenimizin yükünü taşıyan ve hareket becerimizi sağlayan kaslar gelişim ve fonksiyonu spor ve fiziksel etkinlikler ile kolaylaşmaktadır. Kasların tüm fonksiyonel gelişimini arttırmaktadır.
- Fiziksel etkinlik ve spor kardiyovasküler sisteme ciddi oranda katkıda bulunmaktadır. Kalp atış sayıları göz önünde bulundurulduğunda; düzenli spor yapan bireylerin kalp atış sayısı 40-60 arasında ama normal koşullara sahip bireylerde 72-85 arasında değişmektedir. Bunun nedeni ise spor yapan bireylerin daha büyük kalp ve güçlü kas yapısına sahip olmalarıdır. Çağımızda spor artık sadece boş zaman aktivitesi değil, sağlıklı, sıhhatli ve zinde bireyler olabilmek adına hayatın bir zorunlu aktivitesi haline gelmiştir.
- Spor aktivitesi yapan kişiler ile yapmayanlar karşılaştırıldığında solunum sistemi ve solunum sorunlarına dair farklılıklar vardır.

- Fiziksel egzersizler bedensel dayanıklılığın gelişmesi açısından en önemli unsurdur. Diğer önemli faktör ise genlerle ilişkilidir. Dayanıklılık düzeyi artmaktadır. Yorgunluk ise azalmaktadır.
- Spor etkinlikleri sürat ve çabukluğun geliştirilmesine ciddi katkıda bulunur. Sürat ve çabukluğun artması nedeniyle iş yapma üst düzeyi artış gösterirken enerji maliyeti de azalma gösterir.
- Spor etkinlikleri bedensel ve yapısal hareketliliği artırarak esneklik kazandırır. Gündelik yaşamımızda karşı karşıya kaldığımız zorluklara karşı dayanıklı olmamızı, fiziksel ve yapısal bakımdan daha az zorlanmamızı sağlar.
- Sportif etkinlikler ve antrenmanlar ile nöromüsküler ve sinir sistemi hızla uyarılarak düzenlenmesine yardımcı olur. Refleks gelişimi artış gösterir.
- Spor bireyin cinsel yaşamına, üreme ve hormonal yapısına pozitif anlamda katkı sağlamaktadır (Açak, 2006, s. 4-5).

2.1.4.2. Fiziksel Açıdan Yararları

Fizik; bireyin güç, elastik yapısı, hız, iş yetenekleri ve enerjisi gibi özelliklerini kapsamakla beraber organizmanın iş yapabilme sınırıdır. Anatomiyse organ bilimi olarak tanımlanmaktadır. İskelet, kemik yapısı, eklem ve tendonları oluşturmaktadır. Vücudun ebat ve hacim olarak gelişmişlik ölçüsüdür. Bireysel manada fiziksel yapı ve kas olarak gelişmeyi sağlayan en mühim faktör bedensel faaliyetlerdir. Oyun, spor ve beden eğitimi gibi etkinliklerle eğitimin bütünlüğü sağlanmaktadır. Kaslar, insan fizyolojisinin hareket kabiliyetinin oluşumunda aktif rol oynarken, kemikler ise pasif rolü sağlamaktadır. Kasların güçlenmesi ve gelişimi bilimsel egzersizler sayesinde mümkündür. Bu bilimsel egzersizlerin aktif şahsa katkısı ile hareketsiz yaşam tarzına sahip şahıslara katkısı arasında farklar çıplak gözle görülmekle birlikte ölçüm cihazlarıyla da ölçülebilmektedir (Açak, 2006, s. 4).

Sahip olunan engel türüne ve düzeyine göre engelli bireylerde fiziksel duruş (postür) bozukluklarına çok sık rastlanmaktadır. Fiziksel yapıda rastlanılan bozukluklarının esasında hareket açıklığı, kassal özellikler, denge ve koordinasyon performansı, motor kontrol, yapısal ekstremite bozuklukları, çeşitli antropometrik sorunlar ve ağrı, sızı gibi fizyolojik bozukluklar gelmektedir. Engelli bireylerde rastlanan postural bozuklukların en minimum seviyeye indirilmesinde bireye uygun spor etkinlikleriyle fiziksel aktivitelerin

önemi büyüktür (Yeldan, 2007, s. 76-78). Literatürde yer alan çalışma bulguları da engelli bireylerde spora katılımın fiziksel açıdan birçok yararı olduğu görüşünü desteklemektedir (Savucu ve diğerleri, 2014, s. 131; Şirinkan 2011, s. 74; Koçyiğit ve Yıldız 2014, s. 213).

2.1.4.3. Psikolojik Açıdan Yararları

Spor etkinliklerine katılımın psikolojik yapı üzerinde birçok katkısı olduğu bilinmektedir. Araştırma sonuçlarında yer alan bulgular da spora katılımın psikolojik açıdan birçok sağlık sorununu önlemede ya da azaltmada faydalı sonuçlar verdiği görüşünü desteklemektedir (Ströhle, 2009, s. 777; Penedo ve Dahn, 2005, s. 189; Teychenne ve diğerleri, 2008, s. 397; Bailey, 2006, s. 397; McKercher ve diğerleri, 2009, s. 161; Donaldson ve Ronan, 2006, s. 369; Jewett ve diğerleri, 2014, s. 640; Sabiston ve diğerleri, 2013, s. 95; Babiss ve Gangwisch, 2009, s. 376). Engelli bireyler için oluşturulan rehabilitasyon amaçlı spor aktiviteleri de hem engelli bireylerin fiziksel yapıları üzerinde hem de topluma dahil olma süre içerisinde olumlu katılımlar sağlamaktadır (Yetim, 2014, s. 6). Özellikle iyi bir ön hazırlıkta aşamasından sonra entegre (bütünleşmiş) olarak gerçekleştirilen boş zamanı değerlendirme etkinlikleri engelli bireylerin özgüvenlerinin armasına, sosyalleşmesine, benlik kabullerinin gelişmesine büyük fayda sağlamaktadır. Nedeniyse iyi tasarlanan rekreasyon aktiviteleriyle engelli bireyler diğer bireylerle iletişim kurup, sosyal etkileşim sağlamaktadırlar (Tekin ve ark. 2005, s. 59).

2.1.4.4. Motorsal Açıdan Yararları

Küçük yaşlardan itibaren engelli bireylerin motor gelişimi, akranlarına göre daha düşük seviyede olduğu bilinmektedir. Engelli bireylerin motor performansı konusunda bazı sorunlar yaşaması da bu durumlar ilişkilidir. Bu nedenle spor aktivitelerine katılmaları engelli bireylerin motorsal gelişim süreçlerinin desteklenmesi için oldukça önemlidir. Özel eğitim hizmetlerinden yararlanan küçük yaş grubundaki bireyle için de spor etkinliklerinin son derece önemli olduğu ve temel eğitim hizmetleriyle birlikte bireylere sunulması gerektiği vurgulanmaktadır (Hekim, 2014, s. 716-718). Literatürde yer alan araştırma bulguları da engelli bireylere uygulanan farklı sportif etkinliklerin ve egzersiz çalışmalarının motorsal performans parametrelerini geliştirdiği görüşünü desteklemektedir (Şirinkan ve diğerleri, 2011, s. 144; Bayazıt ve diğerleri, 2014, s. 370; Aktekin ve diğerleri, 2014, s. 470; Şirinkan 2014, s. 99; Di Russo ve diğerleri, 2010, s. 2309).

2.1.4.5. Sosyal Açıdan Yararları

Spora katılımın sosyal açıdan birçok faydası bulunmakta olup, literatürde sporun sosyal açıdan yararları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Kişi spora aktif olarak katılır. Fakat spor kişinin hayatı yaşayışında ve maddi durumunda herhangi bir artış olmadan bir yapı oluşturursa yatay hareketlilik sağlar. Söz gelimi, bir öğrencinin okul basketbol takımında yer alması örnek gösterilebilir.
- Spor sayesinde kişinin maddi düzeyinde, statüsünde, yaşam şeklinde değişiklik gerçekleşirse dikey hareketlilik meydana gelir. Örnek olarak, bir sporcunun profesyonelleşerek antrenör ya da hakem statüsüne yükselmesidir.
- Bireyin sporculuğuyla birlikte bir karşılaşma ya da transferle coğrafi konumunda değişim gerçekleşiyorsa coğrafi hareketlilik sağlar.
- Bireyin işi, yaşam koşulları değişmeksizin bunların yanında sportif bir faaliyette yer alıyorsa kişi tamamlayıcı statü elde eder. Kulüp başkanı, idareci, branş temsilcisi, federasyon başkanı gibi.
- Beden eğitimi, spor ve oyun faaliyetleri, kişinin fiziksel ve ruhsal yapısına güç katarak ve güçlü iradenin yanı sıra grup etkinliklerini ve karşılıklı dayanışmayı sağlayarak, bireyin sosyalleşmesine katkıda bulunur (Açak, 2006, s. 5).

Toplum içerisinde birçok sosyal değer spor etkinlikleri sayesinde oluşmaktadır. Bu değerlerin en önemlileri çok çalışma, fedakarlık, sadakat, sorumluluk, adalet, disiplin, güvenilirlik ve hoşgörü gibi değerlerdir. Spor, gerek toplumun gerekse de birey istikrarı için gereken davranış ve değerler bütününe önemli katkı sağlamakta, bunun yanı sıra bireylerin kendileri için sosyal roller öğrenmelerine destek olmaktadır (Küçük ve Koç, 2004, s. 4). Toplum içerisinde engelli bireylerde de spora katılımın sosyal açıdan faydalı olduğu bilinmektedir. Hekim'e (2014, s. 717) göre, küçük yaşlardaki engelli bireylerin yaşantıları sosyal açıdan kısıtlı olmaktadır. Hatta bu yaşlardaki engelli bireylerin önemli bir sosyal ortamı olmamakla birlikte sahip oldukları tek sosyal ortam ev ve okul ortamıdır. Bu nedenle engelli bireylerin sosyalleşmesi adına küçük yaşlarda spor etkinliklerine dahil edilmesi oldukça önemlidir. Engellilerde spora katılımın sosyal açıdan genel yararları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Engelli bireylerin kendilerine olan güvenleri yükselir,

- Engelli bireyin benlik gelişimi desteklenir,
- Engelli bireyin etkileşim ve paylaşım yetileri gelişir,
- Yaşama dair güdülenmeleri artar,
- Hoşgörü, işbirliği, dürüstlük gibi bireysel niteliklerinin kazanılmasına yardımcı olur (Taşkın 2014, s. 44).

Literatürde yer alan deneysel ve gözleme dayalı araştırma bulguları da engelli bireylerde spora katılımın sosyal gelişimi desteklediğini ortaya koymaktadır. Aslan ve diğerleri (2017, s. 4033) tarafından yapılan araştırmada bedensel engelli bireylerde spora katılımın benlik saygısını geliştirdiği, İnce (2017, s. 2) tarafından yapılan araştırmada bedensel engellilerde ilgilenilen spor dalının atılganlık düzeyini farklı biçimlerde geliştireceği, Şahin (2014, s. 5) tarafından yapılan araştırmada engellilerde spora katılımın öfke kontrolünü sağlamada önemli bir değişken olduğu, Öztürk-Akçalar (2007, s. 80) tarafından yapılan araştırmada ise bedensel engellilerde tekerlekli basketbol sporuna katılımın sosyal gelişimi desteklediği rapor edilmiştir.

Engelli bireylerde spor etkinliklerine katılımın sosyal faydalarının bilinmesi ile birlikte engelli bireylere yönelik spor etkinlikleri ve organizasyonlarının sayısı da artış göstermiştir. Bedensel engelli bireyler açısından ele alındığı zaman günümüzde Bedensel Engelliler Spor Federasyonu bilek güreşi, atıcılık, atletizm, ampute futbol, basketbol, halter, tekerlekli sandalye tenisi, masa tenisi, okçuluk, oturarak voleybol ve yüzme olmak üzere 10 branşta ulusal ve uluslararası faaliyet göstermektedir (Kumcağız ve Avcı-Çakır, 2018, s. 659).

2.2. Beden Eğitimi ve Spor Kavramları

Spor olgusunun kökleri Latince’de Desport ya da Disportare kelimelerine dayanmaktadır. 17.yüzyıla doğru bu kelimelerin başında bulunan harflerin değişikliğe uğraması ile “sport” olgusu ortaya çıkmıştır. Modern toplum şeklinin yer aldığı günümüze spor denildiğinde zihinde çağrışım yapan koşu, yürüyüş ya da müsabaka gibi etkinliklerdir. Fakat spor sadece koşu, yürüyüş, yüzme ya da bir karşılaşmada ibaret değildir (Heper, 2012, s. 11). Literatürde spor kavramına ilişkin olarak yapılan bazı tanımlar aşağıda sunulmuştur;

Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nde yer alan tanıma göre spor; “Bireysel veya toplu şekilde gerçekleştirilen çoğu zaman bir yarışmaya dayanan, birtakım kurallar etrafında

gerçekleştirilen fiziksel etkinliklerin tümüdür”. Bir başka açıklamaya göre ise spor, özel bir takım materyallerle ve belirli bir ortam içerisinde, sınırlı bir süre dâhilinde rekor kaygısı taşıyan yarışmaya dayanan bedensel etkinliklerdir. Felsefi açıdan ele alındığında spor, sporda adaleti, sporun temelini irdeleyen, kavramı spor bilimleri ve felsefeleri ile tekrar yorumlayan ve aydınlatan bir bilgi alanıdır. Sosyoloji bakımından spor; belli kuramlarla ve çeşitli bilim dalları ile birlikte sporda sosyal yapı ve sosyal davranış türleri ile sporun topluma olan sosyal yansımalarını değerlendirmektedir (Heper, 2012, s. 12).

Spor; bireyin organik ve psikolojik sağlığını geliştiren, sosyal davranışlarını kontrol altına alan, zihinsel ve motor becerilerinin belli bir düzeye ulaşmasına yardımcı olan biyolojik, pedagojik ve sosyal bir olgudur (Ölmez, 2010, s. 24).

Spor; bir karşılaşmayı kazanmak ya da rakibini yenmek adına bedensel, zihinsel ve teknik bir potansiyel gerektiren, izleyici de estetik kaygılar uyandıran, fizyoloji, psikoloji ve biyomekanik alanlarla iç içe bir olgudur (Çoban ve Ünveren, 2007, s. 1).

Spor; bireylerin hoşça vakit geçirmek, mücadele etmek, zinde bir bedene sahip olmak ve yarışmak adına bir takım kurallar bağlamında bilinçli ve kendi arzuları ile gerçekleştirdikleri hareketlerin tümüdür (Ramazanoğlu ve diğerleri, 2005, s. 155).

Spor kavramı insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahiptir. Spor, toplumsal hayatın önemli unsurlarından biri olarak nitelendirilmektedir. Değişen ekonomik koşullar, aşırı kentleşme, sanayileşmenin hız kazanması ve bireylerin kendilerine daha çok serbest zaman arayışı, sağlık endişesi gibi sebepler nedeniyle çeşitli boyutlara sahip olan sporun toplumsal hayatta önemi her geçen gün artmaktadır. Spor etkinlikleri çoğu zaman uzman bir amaç adına yapılmış olsa da sağlık ve hayat kalitesini artırmayı amaçlayan bireyler tarafından da son derece fazla tercih edilen etkinliklerdendir (Koruç ve Bayar, 2004, s. 50). Görüldüğü üzere yaşadığımız dönemin en temel fiziksel faaliyetleri arasında spor yer almaktadır. Dünyanın birçok bölgesinde her gün yüz binlerce birey, farklı alanlarda da olsa spor faaliyetleri ile ilgilenmektedir. Spor etkinlikleri biz fark etmesek de insanlık tarihinin neredeyse her döneminde iç içe olduğumuz faaliyetlerdir. Bu nedenle sporu toplumsal hayattan soyutlamak imkansızdır. Sporun tanımıyla ilgili çeşitli ifadelerde yer almaktadır. Bu tanımların pek çoğu birbirleri ile yakındır (Dever, 2010, s. 21). Spora ilişkin tanımlardan yola çıkarak sporun temel nitelikleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Spor, boş zaman değerlendirme etkinliğidir.
- Spor, bireylerde takım şeklinde çalışma arzusunu güçlendiren bir faaliyettir.

- Spor, bireylere popülarite sağlar.
- Spor etkinlikleri, pratik zeka gelişimini destekleyen bir oyundur.
- Spor, kazanma güdüsünü destekleyen ve bireyi düzenli, sistematik çalışmaya zorlayan bir uyarıcıdır.
- Spor, sonucunda sporcuya tapınmaya kadar giden bir kas gücüdür.
- Spor, bireyde saldırganlık davranışlarını durduran bir güçtür.
- Spor etkinlikleri, sağlıklı bir sosyalleşme aracı, sosyolojik bir unsurdur.
- Spor, siyasetle bir arada olan bir alandır.
- Spor, halkın sakinleşmesine destek olan bir uyuşturucudur.
- Spor, sonucunda bireyi ödüllendiren bir etkinliktir (Dever, 2010, s. 23-24).

Beden eğitimi kavramıysa “kişinin fiziksel, sosyal, zihinsel ve motor yeteneklerini geliştirmeyi amaçlayan, belirli kurallar çerçevesinde gerçekleştirilen, genellikle fiziksel etkinliklere dayalı eğitim faaliyetleri” şeklinde tanımlanmaktadır (Hekim, 2015, s. 53). Devlet Planlama Teşkilatı’na göre “kişinin bütününe oluşturan fiziksel, ruhsal ve zihinsel yeteneklerinin bulunduğu yaş ve kapasitesine göre elverişli biçimde geliştirilmesini, rekabete girmeden kişinin becerisine uygun verimli bir düzeye ulaşılmasını sağlayan eğitim aktiviteler bütününe” beden eğitimi denir. Yine beden eğitimi “bireyin sosyalleşme süresinde fiziksel, ruhsal ve bedensel gelişimine fayda sağlayan fiziksel etkinliklerdir” şeklinde tanımlanmaktadır. Bir başka tanımdaysa “bireyin ya da takımın plan ve programlı bir şekilde, önceden bir bedensel ve mental hazırlık süreci gerektiren, bir amaç doğrultusunda icra edilen hareketler bütünüdür” (Çoban ve Ünveren, 2007, s. 1).

2.2.1. Bedensel Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kavramı

Bedensel engellilerde spora katılımın oldukça yaygın olduğu bilinmektedir. Hatta bazı ülkelerde bedensel engellilerde spora katılım düzeyinin %60 gibi ciddi oranlara sahip olduğu rapor edilmiştir (Kars ve diğerleri, 2009, s. 356). Buna karşılık literatürde yer alan bazı çalışmalarda bedensel engellilerde spora katılım düzeyinin düşük olduğu, bunun temelinde bedensel engellilerde spora katılımın önünde birçok engel bulunmasının yattığı belirtilmiştir (Jaarsma ve diğerleri, 2014, s. 871).

Bedensel engellilerde spor etkinlikleri günümüzde elit düzeyde gerçekleştirilmektedir. Bedensel engellilerin dâhil olduğu en üst düzey müsabakalar Paralimpik Olimpiyatları adıyla yapılmakta olup, söz konusu yarışmalar engeli bireylerin yeteneklerini sergiledikleri önemli yarışmalar arasında yer almaktadır (Blauwet ve Willick, 2012, s. 851). Gerek amatör gerekse de profesyonel düzeyde olsun bedensel engellilerde beden eğitimi ve spora katılım sosyalleşme ve rehabilitasyon sürecinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Çünkü bedensel engelli bireylerde spora katılım yaşam kalitesini arttırdığı gibi sosyal hayata dahil edilmeyi hızlandırmakta ve bedensel engellilerin bağımsız yaşama becerilerini geliştirmektedir (Pepper ve Willick, 2009, s. 344).

2.3. Sosyal Beceri Kavramı

Günlük yaşamları boyunca bireyler kendilerini karşısındakilere ifade edebilme, karşısındakileri doğru anlama, hayatta karşılarına çıkan aksaklıkları çözme, hayatına yön verecek kararları isabetli alma ayrıca içinde yaşadığı toplumun gereği sosyal bir varlık olarak sosyal iletişim kurduğu kişiler tarafından onaylanmak ihtiyacı duyarlar. Farklı bir açıdan bakacak olursak kişiler kendilerini toplum normlarına adapte edebilmek ve karşısındaki bireylerden olumsuz tepkiler almamak için sosyal hayatın gereği olan sosyal becerilere ihtiyaç duyarlar.

Literatürde sosyal beceri kavramına dair birden fazla tanım yapıldığı belirtilmektedir (Akpınar ve diğerleri, 2015, s. 80) Akfırat (2006, s. 39) Sosyal beceri kavramını “bireylerin toplum içerisindeki başka kişiler ile iletişim kurmasına yardımcı olan tutumlar” biçiminde tanımlamıştır. Göktaş (2015, s. 13) Sosyal beceri kavramını “kişinin çevresinde bulunan bireyler ile kendine ait olan his, fikir ve ihtiyaçları anlayabilmesi, bu öğelere uyumlu olarak tutum sergileyebilmesi” şeklinde tanımlanmıştır. Yapılmış olan bu tanımlar göz önüne getirildiği an sosyal becerilerin bireylerin bireysel yeterliliklerini meydana getiren en önemli öğelerden olduğu, sosyal becerilerin eksikliğinde kişinin sosyal ilişkiler kurma konusunda problemler yaşadığı, karşı karşıya geldiği problemleri çözüme kavuşturmada yetersiz kaldığı ve bireylerle sosyal iletişiminin zayıfladığı ifade edilebilir (Çelik, 2007, s. 9).

İnsanlar sosyal becerileri sayesinde toplumla iç içe yaşamakta ve kamusal düzende insanların sosyal becerileri sayesinde işlemeye devam etmektedir. Bireyin benliğinde faydalı olan sosyal beceriler, toplum içerisindeki tavırları olarak ortaya çıkmakta ve bireyler

arasında bir kalite belirlemektedir. Sosyal beceriler tekrarlanabilmekte ve belirlenebilmektedir.(Bacanlı, 1999, s. 45)

Bireylerin içinde hayatlarını sürdürdükleri toplumun bir üyesi durumuna gelmeleri, toplumsal rollerini yerine getirmeleri ve toplumun bir ferdi olduklarının bilincinde olmaları sosyal hayatta gerekli olan sosyal becerileri edinmeleriyle mümkün olabilmektedir. Bireylerin diğer bireylerle etkin etkileşim kurmalarında, sahip oldukları sosyal hakları kullanmalarında ve diğer bireylere destek olmalarında sahip oldukları sosyal beceri düzeyi önem arz eden bir saptayıcıdır (Çubukçu ve Gültekin, 2006, s. 155).

2.3.1. Sosyal Beceri Gelişimi

Literatürde sosyal beceri gelişimi gelişim teorileriyle değerlendirilmiş olup, içinde bulunulan gelişim dönemine dair kişinin sosyal gelişimi aşağıda verildiği gibi açıklanmaktadır;

Temel güvene dair güvensizlik dönemi (0-1 yaş): Bu dönemde bulunan bebeklerde id'in sahip olduğu fizyolojik gereksinimlerin karşılanması, psikolojik ihtiyaçların da karşılanmasını sağlamaktadır. Anne sevgisi, anne sevgisi ve koruyuculuk gibi ruhsal uyarılar bebeğin güven hissinin beslenmesine katkıda bulunur. Bu dönem içerisinde bebeklerin güvensizlik hissine kapılmaları ilerisi için saldırgan duygu, şüphe ve patolojiye yol açmaktadır. Bu bağlamda çocukların gelecekte güven duygusu yüksek bir birey olmaları bu dönem içerisinde yaşayacakları güven duygusuyla yakından alakalı olmaktadır. Erikson'a göre bu dönem içinde annelerin bebeklerine dair yaklaşımları ilerleyen süreçte de çocukların başarılı ya da başarısız bir yaşama sahip olmalarında ciddi bir etkiye sahiptir (Topses ve Serin, 2012, s. 37). Yaşamın ilk senelerinde bebekler büyük oranda etrafındaki bireylere bağımlı kalmaktadırlar. Bu sebeple hayatlarını sürdürdükleri ortamda bebeklerin ihtiyaçlarının yeteri kadar karşılanmadığı ya da bireyler tarafından değer görülmediğini düşünmeleri kişiliklerinin dönüm noktasını meydana getirmektedir. İhtiyaçları karşılandığı için güven duygusu gelişen bebekler ilerleyen zamanlarda çevrelerine karşı sevecen tutumlar sergilemekte ve diğerlerine yaklaşma konusunda sorun yaşamamaktadırlar. Bu karşın ihtiyaçları giderilmeyen çocuklarda "Temel güvensizlik" duygusu gelişmektedir. Bu durum ilerleyen senelerde çocukların başkalarına dair yabancılaşmalarına, başkalarına güven duygularının düşük olması haline ve içlerine kapanık halde kalmalarına sebep olmaktadır (Burger, 2006, s. 165).

Özerkliğe karşı çekingen ve şüphe dönemi (2-3 yaş): Bu dönem de 0-1 yaş dönemindeki gibi güç ve karmaşık roller barındırmaktadır. Üç yaşına gelene dek çocuklar yemek yemeyi, tuvalet eğitimini, konuşmayı ve yürümeyi öğrenebilmektedir. Bahsi geçen kazanılması güç yeteneklerin öğrenilmesi özerkliğe dair şüphe ve utanç döneminde meydana gelen değerli yeteneklerdir. Birden fazla gereksinimi kendi başına giderme yeteneğini edinen çocuk kendisinin haricinde çevrenin de farkına varmaya başlamaktadır. Bu sebeple çocuklarda gördüğü her şeye dokunma, merakını uyandıran her şeyi sorgulama, kendi kendine bir şeyler gerçekleştirme gibi tutumlar meydana gelmektedir. Bu dönemin en tipik niteliklerinin başında inatçı olma hali yer almaktadır (Tuzcuoğlu, 2005, s. 140). Özerkliğe karşı utanç ve kuşku dönemi kişilik gelişimi bakımından yeni ihtimalleri ortaya koyan bir dönemdir. Bunun ana kaynağında çocukların bedensel ve ruhsal bakımdan daha özgür duruma gelmeleri yer almaktadır. Bu dönemde yürüme, konuşma ve anal kontrol yapısının daha işlevsel hale gelmesinde kas-sinir sisteminin oral döneme göre daha ileri düzeyde gelişim göstermesi yatmaktadır. Bu dönem içerisinde meydana gelen şüphe arkasında göremediği, buna dair kontrol etmesi gerekli olan bilinmeyenler ile alakalıdır (Miller, 2008, s. 212-213). Bu dönemi başarılı bir şekilde atlatan çocuklarda meydana gelen özerklik hissi kendilerini daha kuvvetli ve özgür hissetmelerine yardımcı olabilmektedir. Bununla birlikte çocuklarda bireysel üstünlük hisleri de gelişim göstermektedir. Çünkü özerk bireyler karşı karşıya geldikleri engel ve zorluklarla savaşma konusunda çözüm yöntemleri bulabilmektedirler (Burger, 2006, s. 166).

Girişimciliğe karşı suçluluk dönemi (4-6 yaş): Bu dönemde çocuklar hayatlarını sürdürdükleri ortamı daha bilinçli bir gözle ağılamakta ve değerlendirmektedirler. Bununla birlikte çocuklar sosyalleşme eğilimi içine girmektedirler. Çocuklar sosyal kuralları keşfetmeye adım attıkları bu dönemde kurallara uyumlu tutum sergilemeyi, gerçekleştirecekleri girişimlerde kuralları göz önünde bulundurmayı öğrenmektedirler. Buna karşın girişimciliğe dair suçluluk döneminde çocukların benmerkezci kişilik yapıları da ağır gelmekte, bu durum çocukların talep ettiği her şeyi gerçekleştirme ve diğerlerinin haklarına tecavüz etmelerine sebep olabilmektedir. Çocuklar sergilemiş oldukları bu tutumların öğrendikleri sosyal kurallara uyumlu olmadığını gördükleri an suçluluk hissine kapılmaktadırlar. Bu sebeple girişimciliğe dair suçluluk döneminde bulunan çocukların kendi talepleriyle toplum taleplerini çakıştırmadan birlikte yürütmeleri için kendilerine uyumlu ortamın oluşturulması oldukça değerlidir (Tuzcuoğlu, 2005, s. 141). Bu dönemde bulunan çocukların sergilemiş oldukları tutumların altında çevrelerini tanıma ve keşfetme

amacı var olmaktadır. Çocuklar bazen kendi başlarına sokağa çıkmak isteyebilir, bir oyuncuğu parçalayıp birleştirmeye çalışabilir, oyuncuğun parçalarını bütün hale getiremediği zaman oyuncuğu annesine doğru atabilir. Aileler çocuklarındaki bahsi geçen enerjik tutumları agresif tutumlar olarak tanımlasalar da, bahsi geçen tutumlar bazen tehlikeli boyutlara ulaşabilmektedir. Her şeyden önce çocukların sergilemiş oldukları birden fazla tutumda ileri gitmeleri tehlike içeren tutumlar olarak algılanmaktadır. Çocukların sergilemiş oldukları mevzu bahis tutumlara aileler tarafınca kızılması ve çocuğa dair cezalandırıcı bir davranış içine girilmesi çocuklarda suçluluk hislerinin artmasına sebep olabilmektedir. Çocukların devamlı olarak bahsedilen negatifliklere maruz kalmaları suçluluk duygularını arttırdığı gibi girişimcilik duygularının da yok olmasına sebep olabilmektedir (Topses ve Serin, 2012, s. 38).

Çalışmaya (yetenek) karşı eksiklik duygusu dönemi (6-12 yaş): Bu dönemde çocuklar oyun oynamaktan çok akademik ve toplumsal bakımdan kendilerini yaşıtlı grupları ile karşılaştırarak doyum yaşamaktadırlar. Bu sebeple 6-12 yaş döneminde bulunan çocuklarda hem aileler hem de öğretmenlerin başarı ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri olabildiğince önem arz eder. Bu dönemde bulunan çocuklar için etraflarından beğeni ve takdir almak olabildiğince önemli bir konudur. Fakat çocuklarda edindikleri becerilerin üzerinde bir başarı beklemek başarı duygularının yok olmasına yol açabilmektedir. Bu sebeple çocukların önüne başarabilecekleri kısa ve basit hedefler koyulmalıdır. Giriştikleri işlerde başarılı olan çocuklar ilerleyen yaşlarda etkin ve başarılı bir toplum üyesi olma yolunda adımlarını atmaktadırlar. Başarısızlık halinde ise çocuklarda eksiklik duyguları gelişmekte, bununla beraber çocuklarda üretken ve mutlu olma istekleri azalma göstermektedir (İnci, 2011, s. 266). Bu dönemde çocukların kendilerini en çok karşılaştırdıkları yaş grupları başında sınıf arkadaşları yer almaktadır. Kendisini sınıf arkadaşlarının başarı seviyeleri ile karşılaştırdıkları an başarısız olduklarını düşünen çocuklarda tembelliğe dair eğilim meydana gelmektedir. Bu sebeple 6-12 yaş gurubunda var olan çocukların öğretmenleri tarafından birbirleri ile karşılaştırılmaları doğru bir yaklaşım tarzı değildir. Bu dönem içerisinde çocukların gerçekleştirdikleri yanlışlardan çok gerçekleştirdikleri doğrular üzerinde durulması çocuklarda aşağılık duygusunun oluşumunu önlemektedir (Bacanlı, 2002, s. 91).

Kimliğe karşı yol karmaşası dönemi (13-18 yaş): Bülüğ çağı olarak da bilinen 13-18 yaş aralığı hızlı değişikliklerin gerçekleştiği ve kişiyi yetişkinliğe hazırlayan bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bülüğ çağı gelişim süreci içerisindeki önemli dönemlerden biridir.

Çünkü bu süreci yaşayan birey oyun dönemlerini geride bırakmakta ve hayatın kişiye sunduğu sorumluluklarla yüzleşmektedir. Bu dönem hem erkek hem de kız çocukları kimlik problemi yaşamakta "Ben kimim?" sorusuna yanıt aramaktadır. Bireylerin kimlik duygularının gelişmesi için bu soruya başarılı bir cevap vermeleri gerekmektedir. Bireyler zamanla kişisel değerleri ve dini inançları konusunda kimlik duyguları gelişen bireyler sağlam kararlar vermektedirler. Bu süreçte kimlik duygularını geliştiremeyen bireyler rol karmaşası yaşamaktadırlar (Burger, 2006, s. 167). Bireylerin ergenlik döneminde depresyona girme potansiyeli yüksektir ve bu bireylerin intihar eğilimi de sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Aynı zamanda bu dönemde ebeveynlerin de çocukları üzerindeki baskıları azalmaktadır. Çocuklar ergenlik döneminde yeni yeni insanlarla tanışma ve vaktinin büyük bir çoğunluğunu arkadaşlarıyla geçirme eğiliminde olup, aileleriyle çok fazla vakte geçirmemektedirler. Bazı durumlarda ebeveynlerinin kontrollü altında olmalarına rağmen, arkadaş çevresinin yönlendirmesi ile de hareket ederler (Gül ve Güneş, 2009, s. 79-80).

Yakınlığa karşı yalnızlık (yalıtılmışlık) karmaşası dönemi (18-26 yaş): Bu süreçte bireyin yaşamında evlilik ve kariyer planları dikkat çekmeye başlamaktadır. Bu süreci güvenli bir şekilde atlatan bireyler güvenli olarak sevgi alma/verme gücü sağlamış olurlar. Aksi halde ise bireyin başkaları ile arkadaşlık kurmaları güçleşmekte, birey sağlıklı ve istenmeyen bir psikolojik yapıya girmektedir (Topses ve Serin, 2012, s. 39). Bu gelişim sürecinin en önemli noktalarından birisi serbest, derinlikten uzak ve kolaylıkla yakınlık kurmayı ifade eden günübirlik ilişkilerden oluşan davranışlarıdır. Bu tip ilişkiler bireyin arkadaş ya da komşuları ile olabileceği gibi toplumun herhangi bir kesiminden kimseyle de gerçekleşebilmektedir. Bu duruma bilimsel literatürde seçimsizlik durumu da denilmektedir. Bu davranış tipinin karşısında dışlanma yer almaktadır. Dışlanma, bireyin kendini dostluk, arkadaşlık ve toplumdan soyutlaması olarak ifade edilmektedir. Bu süreçte her iki ucun dışında yer alan başarılı denge durumu aşk olarak ifade edilmektedir. Burada söz edilen aşk kavramı çiftler arasındaki farklılık ya da tezatlıkların bir kenarda bırakılması olarak ifade edilmektedir. Aşk dahilinde gerçekleşen yakınlaşmalar yalnızca evlenilecek kişiyle değil, beraberinde komşu, arkadaş çevresi veya toplumun diğer kesimlerinden bireylerle de oluşabilmektedir (Bacanlı, 2011, s. 132).

Sosyal beceri gelişiminde ailenin önemli bir rolü olduğu bilinmektedir. Adler, çocukluk dönemlerinde ebeveyn davranışlarının kişilik oluşumuna etki ettiğini belirtmiş, bazı ebeveyn davranışlarının da ileri dönemlerde çocuklar üzerinde kişilik problemi

yaratmasına neden olabileceğinin üzerinde durmuştur. Söz gelimi; her an koruma kaygısı ve özen göstererek büyütülen çocuklarda şımarıklık duyguları belirmektedir. Şımarık bir davranış yapısına sahip olan çocuklar aynı zamanda bağımsızlıklarından da yoksundurlar. Bağımsızlığı elinden alınan bir çocuk zamanla aşağılık kompleksine girmekte ve bir takım psikolojik problemler yaşamaktadır. Bazı durumlarda ebeveynler çocuklarına iyilik yaptıklarını zannederek göstermiş oldukları bir takım davranışlarla da çocuklarının kişilik yapılarına olumsuz etki etmektedirler. Söz gelimi, anne babaların çocuklarının süratli bir şekilde bisiklet kullanmalarını önlemeleri, çocuklarını saldırgan arkadaş gruplarından uzaklaştırmaları, korku ve şiddet içerikli filmler seyretmelerini önlemeleri ilerleyen süreçte çocuklarda hayatın karşılaştırdığı güçlüklerle karşı direnme konusunda problemler yaşamalarına ortam hazırlamaktadır. Çocukların kişilik gelişimlerine olumsuz açıdan etkide bulunan bir diğer husus da ailenin çocuklarına yeterli zaman ayırmamasıdır. Çocukluk sürecinde anne babaları tarafından ihmal edilen çocuklar şüpheli bir karakter yapısına sahip olmaktadır (Burger, 2006, s. 153). Literatürde yer alan araştırma bulguları da aile yapısının ve aile içi yaklaşımların sosyal beceri gelişiminde önemli bir belirleyici olduğu görüşünü desteklemektedir (Steelman ve diğerleri, 2002, s. 135; DeRosier ve Gilliom, 2007, s. 660; Kim ve diğerleri, 2011, s. 838).

Aileden sonra çocukların toplumsal gelişimlerine etki eden en önemli hususlardan birinin de aile unsuru olduğu belirtilmektedir. Arkadaş çevresi içerisinde sosyal gelişimi en çok etkileyen grupların başında ise akraba ya da komşu çocukları gelmektedir. İlerleyen süreçte eğitim yaşamına başlayan çocuklarda, okul arkadaşlıkları ve sahip olunan arkadaşların sosyal nitelikleri çocuğun sosyal yetilerinin gelişimini olumlu ya da olumsuz açıdan etkilemektedir (Aydın, 2005, s. 148).

Sosyal beceri gelişimini etkileyen unsurlar içerisinde kitle iletişim araçları da önemli bir yere sahiptir. Yapılan çalışmalar çocuklarda olumsuz sosyal davranışların oturmasında televizyonun önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Söz gelimi; şiddet içeren TV programlarını seyreden çocukların zamanla saldırgan kişilik yapısına girdikleri ifade edilmektedir. Şiddet içeren TV programları izlediğinden çevresine karşı saldırgan eğilimler sergileyen çocukların zamanla olumlu sosyal davranışlarda bulunma eğilim düzeyleri düşmektedir (Aydın, 2005, s. 146).

2.3.2. Sosyal Beceri Eğitimi

Öğrencilerin birden fazla yönlü gelişimlerinin sağlanabilmesi amacıyla akademik ilerleyişlerinin yanı sıra toplumsal ve duygusal gelişimlerinin de desteklenmesi ciddi anlamda önem içerir. Eğitim sistemi içerisinde her şeyden önce ilköğretim dönemi toplumsal gelişimin en seri olduğu süreç olarak kabul görmektedir (Tagay ve diğerleri, 2010, s. 20). Sosyal beceri gelişiminde eğitimin önemli bir rolü olduğu bilinmekte olup, literatürde yer alan araştırma bulguları çocuklarda sosyal beceri eğitimlerinin sosyal gelişimi desteklediğini ortaya koymaktadır (Merrell ve diğerleri, 2008, s. 210; Çetingöz ve Günhan, 2012, s. 54). Çubukçu ve Gültekin'e (2006, s. 158) göre, Okul ortamı sosyalleşmeye tesiri olan ve toplumsal gelişime destek veren değerli bir öğedir. Çünkü kişinin başka bireyler ile ne şekilde etkileşim kurabileceği, sosyal ve toplumsal hayata ne şekilde tepkiler verebileceği yaşamın ilk senelerinde edinmiş olduğu öğrenme deneyimine bağlıdır. Bu imkanları iyi bir şekilde ele alınması için ailelerin rehberliğinin yanı sıra öğretmenlerin de çocukların motivasyonlarında artış sağlayıcı birtakım tedbirler almaları oldukça değerlidir. Bu etkenler çocukların toplumsal gelişimlerini etkilemekle birlikte, sosyal beceriler edinerek toplum içerisindeki yerlerini oluşturmaktadır.

Literatürde yer alan çalışmalarda çocuklarda sosyal beceri gelişiminin küçük yaşlarda şekillendiği, bu nedenle sosyal beceri gelişiminin desteklenmesi için çocukların eğitim programları içerisinde sosyal beceri eğitimlerine dâhil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Çoban, 2007, s. 1; Duran ve diğerleri, 2013, s. 126). Sosyal beceri eğitiminin temeli toplumsal öğrenme teorisine dayanmaktadır. Sosyal beceri eğitimi genellikle davranışçı kuramlara dayalı, sosyal becerilerin öğretilmesini amaç edinen, kişisel veya grupta uygulanan ve performansa dayalı bir eğitim modeli olmaktadır. Sosyal beceri eğitimlerinin hazırlanmasında çoğunlukla bilişsel, davranışçı ve toplumsal öğrenme teknikleri kullanılmaktadır. Sosyal beceri öğretiminde yararlanılan metodların en başında liderlik, örnek alma, rol oynama, uygulama-genelleme, toplumsal algı, geri bildirim verme ve ödevleri yer almaktadır (Akfırat, 2006, s. 39).

Sosyal becerilerin büyük bir kısmı okul öncesi dönemde edinilmektedir. Bu dönem içerisinde çocukların edindikleri konuşma, dinleme, teşekkür etme ve kendini tanıma gibi sosyal beceriler seri şekilde ilerlemektedir. Yine okul öncesi dönem içerisinde çocukların başka bireylerin hislerini çözümleyebilme, kendi hislerini tanıma, destek alma, sevgisini belli etme, yardım etme, özür dileme ve yönerge verme gibi ileri derece sosyal becerileri de gelişmektedir. Bununla birlikte çocukların toplumsal etkileşim ve iletişim seviyelerinde

anlamalı derece bir artış görülmektedir. Bu dönem içerisinde ihtiyaç duyulan sosyal becerileri kazanabilen çocuklar edindikleri sosyal becerileri ilerleyen senelerde de rahatlıkla kullanabilmektedir. Böyle çocuklar kendine yetebilen, toplumsal yönü gelişmiş ve bulundukları çevreye basit şekilde uyum sağlayabilen bir kişiliğe kavuşmaktadırlar (Topaloğlu, 2013, s. 17).

Sosyal beceri eğitimleri toplumun belli bir bölümüne yönelik olarak uygulanan eğitim çalışmaları sınırında kalmayıp, gereksinime göre toplumun birden fazla bölümünde kişi sosyal beceri eğitimi alabilmektedir. Bu bağlamda başta çocuklar, ergenler, erişkinler ve yaşlılar olmak üzere, etkileşim sorunu yaşayan işitme ya da zihinsel engelli kişiler sosyal beceri eğitimine dahil olan gruplar içerisinde yerini almaktadır. Bu gruplara yönelik olarak uygulanan sosyal beceri eğitimleri ile kişinin toplum içerisinde karşı karşıya kaldıkları sorunları çözmedeki etkileşim yetenekleri geliştirilmekte, kişinin aile içi ilişkileri düzen içine sokmakta ve bireyin kendini rahat bir biçimde ifade edebilmesi sağlanmaktadır (Çelik, 2007, s. 15).

2.4. Bedensel Engellilerde Sporun Sosyal Açıdan Yararları İle İlgili Yapılmış Araştırmalar

Saraç (2014, s. 118) tarafından yapılan araştırmada engelli sporcular ile sosyalleşme ve benlik saygısı üzerindeki ilişkisini belirtmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 30 farklı ilde yaşayan 317 bedensel engelli birey dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda engelli bireylerin yaşları ile sosyalleşmeleri arasında anlamlı farklılık olduğu, engelli sporcu bireylerin yaşamış oldukları şehir ile sosyalleşme durumları arasında da anlamlı farklılığın olduğu, eğitim durumları ile sosyalleşme durumları arasında anlamlı farklılığın olmadığı, aylık gelir durumunun sosyalleşme üzerine etkisinin olduğu, bireylerin engel durumları ile sosyalleşmeleri arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı, bireylerin engel gerekçeleri ve süreleri ile sosyalleşme arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı tespit edilmiştir.

Şahin (2014, s. 4) tarafından yapılan araştırmada engelli bireylerin spor yapan veya yapmayanların öfkelerini ifade etme şekilleri ile öfke düzeylerinin bazı demografik farklılıklar değerlendirilerek belirtmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın evrenini Samsun, Konya, Amasya, Muğla, Antalya, Sakarya, İstanbul, Karaman illerinde yaşayan 344 erkek ve 286 kadın engelli birey oluşturmaktadır. Araştırmanın sonunda yaş, eğitim durumu, spor ekipmanları, medeni durumu, engellilik düzeyi, engel nedenleri, engel türü, aylık gelir

düzeyi, mesleği gibi unsurların engelli bireylerin spor yapma durumları arasında anlamlı farklılıklar olduğu, engelli olarak spor yapan bireylerde ise cinsiyet değişkeninin bir etkisinin olmadığı, spor yapan engelli bireyler ile yapmayanların karşılaştırıldığı zaman spor yapan bireylerin öfke kontrol düzeyinin pozitif yönde yüksek olduğu, spor yapmayan bireylerde öfke kontrolünün düşük olduğu ve öfke düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Yazıcı (2012, s. 1) tarafından yapılan araştırmada engelli bireylerde spor yapan ve yapmayan olarak bakıldığında depresyon durumları ile yaşam kalite düzeylerinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmaya Türkiye’de farklı şehirlerde yaşayan engeli bulunan spor yapan ve yapmayan olarak toplamda 213 birey dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda yaşam kalitesi yüksek olan bireylerde depresyon seviyesinin düşük olduğu, yaşam kalitesi düşük olan engelli bireylerde ise depresyon düzeyinin yüksek olduğu, ampute bireylerde demografik özellikler ile depresyon düzeyleri arasında da anlamlı farkların olduğu test edilmiştir.

Demirdel ve diğerleri (2012, s. 330) tarafından yapılan araştırmada spor yapma ve yapmama durumlarına göre engelli bireylerde günlük hayata yeniden dâhil olma düzeyleri ve yaşam kalite düzeyinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmaya düzenli spor yapmayan 17 engelli birey, düzenli spor yapan 14 engelli birey olmak üzere toplamda 31 ampute birey dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda spor yapan engelli bireyler ile spor yapmayan engelli bireyler arasında normal yaşama katılım endeksinde anlamlı farkın bulunduğu, engelli bireylerin psikososyal düzeylerinde de anlamlı farkın olduğu, spor yapan engelli bireylerin yaşam kalitelerinin daha yüksek olduğu, spor yapmayan bireylerin spor yapan bireylere göre aktivite düzeyleri daha düşük olduğu test edilmiştir.

Lubans ve diğerleri (2012, s. 2) tarafından yapılan araştırmada farklı engel gruplarında yer alan bireylerde spora katılımın psikososyal açıdan faydalarının incelenmesi amaçlanmış, araştırmada literatürde sıklıkla kullanılan derleme çalışma modelinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak EMBASE, OVID MEDLINE, PsychINFO, PubMed, Scopus and Sport Discus veri tabanlarından konu ile ilgili 15 araştırmaya ulaşılmış, daha sonra araştırmaya dâhil edilen çalışmaların içerik çözümlemeleri yapılmıştır. Araştırmanın sonunda engelli bireylerde spora katılım psiko-sosyal yapıyı pozitif yönde etkilediği rapor edilmiştir.

Bragaru ve diğerkleri (2011, s. 721) tarafından yapılan araştırmada bedensel engellilerin bazı psikolojik ve sosyal problemlere sahip oldukları belirtilmiş, bedensel engellilerde psikolojik ve sosyal problemlerin en aza indirilmesinde sporun etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Literatür taraması şeklinde gerçekleştirilen araştırmada Medline (PubMed), Embase, Cinahl ve Sports Discus veri tabanlarında konu ile ilgili yapılan araştırmalara ulaşılmış, toplam 47 araştırmanın içerik özömlmeleri yapılmıştır. Araştırmanın sonunda bedensel engellilerde spora katılımın psikososyal yapı üzerinde pozitif etkileri olduğu rapor edilmiştir.

Altun ve diğerkleri (2011, s. 161) tarafından yapılan araştırmada bedensel engeli olan bireylerin sportif etkinliklere katılımlarının yaşam kalite düzeyine ne gibi etkilerinin olduğunun belirtilmesini amaçlanmıştır. Araştırmaya İstanbul ilinde yaşayan 75 erkek, 25 kız ampute birey olmak üzere 100 kişi dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda spor yapmayan engelli bireylerin spor yapan engelli bireylere göre yaşam kalitelerinin düşük olduğu, sporun engelli bireyler üzerinde olumlu etkilerinin olduğu test edilmiştir.

Tuncer (2009, s. 2) tarafından yapılan araştırmada engelli bireylerin spor yapan ve yapmayan olarak üç ay izlenimleri sonucunda spor yapma ve yapmama durumlarına göre ruhsal özelliklerinin neler olduğunun belirtilmesini amaçlanmıştır. Araştırmaya kayseri ve Ankara illerinde yaşayan spor yapma ve yapmama durumları göz önünde tutularak 50 deney gurubu, 50 kontrol gurubu (ampute futbol: 15, basketbol: 24, halter: 2, atıcılık: 3, okçuluk: 5, powerlifting: 1) toplamda 100 engelli birey dahil edilmiştir. Araştırmada 2 kademeli anket formu yapılmıştır. Araştırmanın sonunda engelli bireyler spor yapan ve yapmayan olarak ruhsal durumlarına bakıldığı zaman öfke durumları haricinde herhangi bir fark görölmediği, engelli bireylerde spor yapan ile yapmayanlara bakıldığında spor yapan engelli bireylerde öfke durumlarının yüksek olduğu, engelli bireylerin cinsiyet unsuruna bakıldığı zaman erkeklerin öfke somatizasyon durumları kadınlara göre düşük olduğu tespit edilmiştir.

Akdura (2007, s. 4-61) tarafından yapılan araştırmada bedensel engelli olan basketbol tekerlekli sandalye liglerindeki aktif olarak spor yapan basketbolcuların toplumsal evre uyumlarında sporun etkisinin neler olduğunun belirtilmesini amaçlamıştır. Araştırmaya tekerlekli sandalye basketbol sporu yapan 152 erkek, 18 kadın olmak üzere 170 engelli sporcu dâhil edilmiştir. Araştırmaya katılanların %89,4'ünün erkek olduğu, %10,6'sının kadın olduğu, sporcuların yaşlarının dağılımının geneline bakıldığında genç yaş gurubunun etkin olarak tekerlekli sandalye basketbol sporunu yaptığı, bireylerin %0,6'sının yüksek

lisans ,%28,8'nin, %29,9'nun üniversite, %57,6'nın lise düzeyinde eğitim aldığı, %58,8'nin bekâr olduğu, %39,4'nün evli olduğu, bireylerin cinsiyetleri ile arkadaşlıkları ve sosyal çevreleri arasında anlamlı farklar bulunmuştur, bireyler kendilerini topluma benimsetmek ve bir statü sahibi olmak için spor yaptığını söylediği, sporcuların mutluluğunu arttırdığını düşündüğü, bireylerin yaşam sevinçlerini yükselttiği, engelli sporculara göre fazla spor tesisi ve salonunun olmadığı tespit edilmiştir.

Öztürk-Akçalar (2007, s. 82) tarafından yapılan araştırmada ortopedik engeli olan bireylerin sosyalleşmesinde sporun etkisinin neler olduğunun belirtilmesini amaçlamıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 12.0 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Araştırmaya İstanbul ilinde yaşayan spor yapmayan 116 engelli birey ve bir spor kulübüne bağlı 106 engelli birey olmak üzere 222 birey dâhil edilmiştir. Araştırmaya sonunda engelli bireylerin %11,3'nün duygularını kontrol altında tuttuğu, %43,4'nün takım sporlarında liderlik yapmaktan hoşlandığı, engelli bireylerin %50'sinin takım sporların ortaya çıkan sorunları çözüm bulucu olmayı tercih ettiği, engelli bireylerin % 64'nün insanların karşısında tartışmaktan hoşlanmadığı, %48,8'nin yeni tanıştığı kişilerle sohbet etmekten kaçınmadığı, engelli bireylerin %15,3'nün toplumun içinde kendini yalnız hissettiği, %41'nin diğer insanlarla kolay iletişim kurduğu, %49,1'nin kendini toplum değerlere uyumlu olarak gördüğü test edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Çalışmanın bölümünde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracı olarak kullanılan Sosyal Beceri Envanteri, bu ölçek ile ilgili geçerlik-güvenirlik çalışmaları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel işlemler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada genel tarama modeli (survey) kullanılmıştır. Tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2009, s. 54).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Ankara il merkezindeki spor kulüplerinde, farklı spor branşlarında (tekerlekli sandalye basketbol, atıcılık, yüzme, ampute futbol, tekerlekli sandalye masa tenisi) branşlarında spor geçmişi olan lisanslı sporcular oluşturmaktadır.

Kolay ulaşılabilir durum örneklemesi yöntemi ile seçilen takım sporu ve bireysel spor araştırma grubunda, takım sporu ve bireysel spor branşlarından bireysel sporlarda (atıcılık, yüzme, masa tenisi) 57, takım sporlarında (tekerlekli sandalye basketbol, ampute futbol) 82, olmak üzere toplam 139 sporcu oluşturmaktadır. (Sosyal Beceri ölçeği yukarda sayısı belirtilen sporculara uygulanmıştır.)

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Sosyal Beceri Envanteri ile kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Bedensel engelli sporcuların, araştırma konusu ile alakalı bazı kişisel bilgilerini öğrenmek için araştırmacı tarafından, uzman görüşlerden yararlanarak geliştirdiği kişisel bilgi formu oluşturulmuştur.

Araştırmada kullanılan araç 1986 senesinde Riggio tarafından geliştirilmiş ve 1989 senesinde tekrardan revize edilerek güncel şeklini almış bir ölçme aracıdır. Sosyal Beceri Envanteri temel sosyal becerileri ölçmek amacıyla küçük çapta hazırlanmış kendini tanımlama türünden bir araçtır. Ölçeğin oluşturulma amacı kişilik ve sosyal psikoloji araştırmalarına katkı sağlamaktır. Sosyal Beceri Envanteri sosyal becerileri altı ayrı alt boyutta ölçmektedir. Bunlar; 1. Duyuşsal anlatımcılık, 2. Duyuşsal duyarlılık, 3. Duyuşsal kontrol, 4. Sosyal anlatımcılık, 5. Sosyal duyarlılık 6. Sosyal kontrol'dür. Ölçekte toplam olarak 90 madde bulunmaktadır. Anahtardaki en düşük puan 1 en yüksek puan 5'dir. Bir kişi ölçekten en düşük 90, en yüksek 450 puan alabilir(Yüksel, 2004).

Sosyal beceri envanterinin değerlendirilmesi hızlı ve kolaydır. Genellikle değerlendirilme sonuçlarına göre çıkan puanların yüksekliği sosyal beceri düzeyinin de yüksek olduğunu gösterir (Gezer, 2010).

Sosyal Beceri Envanterinin Türkçeye uyarlama çalışmaları Yüksel (1998) tarafından gerçekleştirilmiştir. Sosyal Beceri Envanteri Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanından üç kişi tarafından ayrı ayrı olarak Türkçeye çevrilmiş, sonra bu çeviriler araştırmacı tarafından karşılaştırılmış ve uyumsuzluklar gerek tartışma yoluyla gerekse İngilizce bilen başka uzman kişilere danışılarak giderilmiştir. Yapılan çevirilerde büyük bir farklılığın olmadığı; alandan ve İngilizceyi kullanma deneyimi olan kişiler tarafından Türkçe çevirisinin orijinal İngilizce metinle eş değerde olduğu kabul edilmiştir. Sosyal beceri envanteri yetişkinlere yönelik bir ölçek olup ölçeğin uygulanabilir alt sınırı olarak Ortaöğretim birinci sınıf (15 yaş) olarak belirlenmiştir.

Sosyal Beceri Envanterinin Türkiye için güvenilirliği test-tekrar ve iç tutarlık yöntemleriyle ayrı ayrı hesaplanmıştır. Testin tekrarı yöntemiyle bulunan toplam puana ilişkin güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için $r = .92$ olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerden elde edilen güvenilirlik katsayıları ise $r = .80$ ile $r = .89$ arasında değişmektedir (Yüksel, 2004).

Araştırmanın verilerinin toplanması amacıyla kulüplerde lisanslı olarak sporculuğuna devam eden bedensel engelli bireylere, tekerlekli sandalye basketbol, atıcılık, yüzme, ampute futbol ve tekerlekli sandalye masa tenisi branşlarında faaliyet gösteren kulüp ve ilgili Bedensel Engelliler Spor Federasyonu ile görüşülmüş izinler alınmıştır. Araştırmanın hedefi anlatılarak kendilerine uygulanacak olan veri toplama aracı tanıtılmıştır. Bu amaca yönelik farkı branşlardaki bedensel engelli bireylere veri toplama aracı iletilmiştir. İsteğe bağlı olarak yapılması istenilen veriler, araştırmacı tarafından toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS 22.0 programı kullanılmış, veri analizleri öncesinde verilerin normal dağılıma uyup uymadığı test edilmiştir. Dağılımların normal olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılan iki yaygın test yöntemi; Shapiro-Wilk yöntemi ve Kolmogorov Smirnov (K-S) yöntemidir. Shapiro-Wilk yöntemi genellikle gözlem sayısının 50'nin altında olduğu durumlarda kullanılır (Alpar, 2012; Büyüköztürk, ...). Gözlem sayısının 50'nin üstünde olduğu durumlarda Kolmogorov Smirnov (K-S) yöntemi kullanılır. Bu araştırmada örneklem sayısının 50'den büyük olduğu görüldüğünden Kolmogorov Smirnov (K-S) yöntemi tercih edilmiştir. Değişkenlere ilişkin tüm kategorilerde dağılım normal olduğu zaman değişkene ait dağılımın normal olduğu görülmüştür. Bulunan p değeri $\alpha=0,05$ 'ten büyük olduğu durumda dağılımın normal dağılım gösterdiği söylenir. Yapılan normallik testi sonucunda, veri setinin normal dağılım gösterdiği ($p>0,05$) için parametrik testler kullanılmıştır.

Tablo 2.

Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Duyuşsal Anlatımcılık	,068	139	,200*	,983	139	,072
Duyuşsal Duyarlılık	,057	139	,200*	,993	139	,688
Duyuşsal Kontrol	,076	139	,200*	,979	139	,034
Sosyal Anlatımcılık	,054	139	,200*	,994	139	,870
Sosyal Duyarlılık	,096	139	,143*	,981	139	,055
Sosyal Kontrol	,080	139	,069*	,987	139	,196
Toplam Puan	,035	139	,200*	,993	139	,739

* $p>0,05$

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde; araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen, veri toplama araçlarının analizleri sonucunda elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 3.

Sosyal Beceri Envanteri ve Alt Boyutlarına Yönelik Betimsel İstatistik

	N	Minimum	Maximum	Ort	S.s	Varyans
Duyuşsal Anlatımcılık	139	36,00	69,00	51,8489	7,90332	36,00
Duyuşsal Duyarlılık	139	32,00	73,00	50,3741	7,88621	32,00
Duyuşsal Kontrol	139	30,00	75,00	51,4029	8,33686	30,00
Sosyal Anlatımcılık	139	25,00	71,00	49,3813	8,83127	25,00
Sosyal Duyarlılık	139	26,00	73,00	49,4676	10,08033	26,00
Sosyal Kontrol	139	20,00	71,00	49,9784	8,93817	20,00
Toplam Puan	139	198,00	413,00	302,4532	42,44352	198,00

Tablo 3 incelendiğinde, bedensel engelli sporcuların "Duyuşsal Anlatımcılık" alt boyutu düzeyi puanlarının ortalaması $X=51,84$ ve standart sapması $ss=7,90$, "Duyuşsal Duyarlılık" puanı ortalaması $X=50,37$ ve standart sapması $ss=7,88$, "Duyuşsal Kontrol" alt boyutu düzeyi puanlarının ortalaması $X=51,40$ ve standart sapması $ss=8,33$, "Sosyal Anlatımcılık" alt boyutu düzeyi puanlarının ortalaması $X=49,38$ ve standart sapması $ss=8,83$, "Sosyal Duyarlılık" alt boyutu düzeyi puanlarının ortalaması $X=49,46$ ve standart sapması $ss=10,08$, "Sosyal Kontrol" alt boyutu düzeyi puanlarının ortalaması $X=49,97$ ve standart sapması $ss=8,93$ ve Ölçeğin geneline ait puanların ortalaması $X=302,45$ ve standart sapması $ss=42,44$ olarak bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin genelinden elde edilen en yüksek ve düşük puanın sırası ile 413-198 olduğu görülmüştür.

Tablo 4.

Cinsiyete Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	X	Ss	Sd	T	P
Duyuşsal	Erkek	124	52,08	7,703			
Anlatımcılık	Kadın	15	49,93	9,482	137	0,994	0,322
Duyuşsal Duyarlılık	Erkek	124	50,64	7,682			
	Kadın	15	48,13	9,402	137	1,167	0,245
Duyuşsal Kontrol	Erkek	124	51,82	7,864			
	Kadın	15	47,93	11,278	137	1,719	0,088
Sosyal Anlatımcılık	Erkek	124	49,48	8,333			
	Kadın	15	48,53	12,557	137	0,393	0,695
Sosyal Duyarlılık	Erkek	124	49,75	9,944			
	Kadın	15	47,13	11,236	137	0,949	0,344
Sosyal Kontrol	Erkek	124	50,25	8,840			
	Kadın	15	47,66	9,714	137	1,061	0,291
Toplam Puan	Erkek	124	304,04	40,245			
	Kadın	15	289,33	57,620	137	1,27	0,206

Tablo 4’te bedensel engelli sporcuların sosyal beceri envanterine ait puanlarının cinsiyete göre farklılığının bağımsız gruplar için t-testi sonuçları incelendiğinde, ölçeğin genelinde kadın ve erkek bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerinin aritmetik ortalaması kadınların 289,33 ve erkeklerin 304,04’dür. Yapılan bağımsız gruplar için t- testi sonucunda, ölçeğin genelinde kadın ve erkek bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($t_{137}=1,27$; $p>0,05$). Benzer şekilde cinsiyete göre “Duyuşsal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137}=0,99$; $p>0,05$), “Duyuşsal Duyarlılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137}=1,16$; $p>0,05$), “Duyuşsal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137}=1,71$; $p>0,05$), “Sosyal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137}=0,393$; $p>0,05$), Sosyal Duyarlılık alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137}=0,94$; $p>0,05$) ve “Sosyal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137}=1,06$; $p>0,05$) anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Bedensel engelli sporcuların, sosyal beceri envanteri ve alt boyutlarına ilişkin puanlarının, okul türüne göre dağılımına yönelik bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

Okul Türü Değişkenine Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması

	Okul Türü	N	X	Ss	Varyans Kay.	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Duyuşsal Anlatımcılık	İlköğ.	8	50,37	10,96	Gruplar arası	20,411	3	6,80			
	Lise	40	51,97	8,247	Gruplar arası						
	Üniver.	87	51,95	7,531	Gruplar içi	8599,416	135	6,80	,107	,956	
	Diğer	4	51,25	8,693	Gruplar içi						
	Toplam	139	51,84	7,903	Toplam	8619,827	138	-			
Duyuşsal Duyarlılık	İlköğ.	8	50,87	7,679	Gruplar arası	4,494	3	1,498			
	Lise	40	50,17	8,843	Gruplar arası						
	Üniver.	87	50,43	7,425	Gruplar içi	8578,052	135	63,541	,024	,995	
	Diğer	4	50,00	11,16	Gruplar içi						
	Toplam	139	50,37	7,886	Toplam	8582,547	138	-			
Duyuşsal Kontrol	İlköğ.	8	44,75	8,141	Gruplar arası	152,973	3	50,991			
	Lise	40	45,22	8,463	Gruplar arası						
	Üniver.	87	42,83	8,258	Gruplar içi	9438,466	135	69,915	,729	,536	
	Diğer	4	42,22	10,24	Gruplar içi						
	Toplam	139	43,60	8,336	Toplam	9591,439	138	-			
Sosyal Anlatımcılık	İlköğ.	8	42,50	11,71	Gruplar arası	743,024	3	247,67			
	Lise	40	49,25	8,008	Gruplar arası						
	Üniver.	87	50,44	8,259	Gruplar içi	10019,767	135	74,220	3,337	,021*	Üniversite-İlköğreti
	Diğer	4	41,25	15,17	Gruplar içi						
	Toplam	139	49,38	8,831	Toplam	10762,791	138	-			
Sosyal Duyarlılık	İlköğ.	8	42,25	13,72	Gruplar arası	663,599	3	221,20			
	Lise	40	48,85	10,31	Gruplar arası						
	Üniver.	87	50,65	9,213	Gruplar içi	13359,005	135	98,956	2,235	,087	
	Diğer	4	44,25	14,05	Gruplar içi						
	Toplam	139	49,46	10,08	Toplam	14022,604	138	-			
Sosyal Kontrol	İlköğ.	8	50,25	8,664	Gruplar arası	25,438	3	8,479			
	Lise	40	49,75	8,556	Gruplar arası						
	Üniver.	87	50,16	9,047	Gruplar içi	10999,497	135	81,478	,104	,958	
	Diğer	4	47,75	13,88	Gruplar içi						
	Toplam	139	49,97	8,938	Toplam	11024,935	138	-			
Toplam	İlköğ.	8	287,2	55,10	Gruplar arası	4710,066	3	1570,0			
	Lise	40	300,5	41,52	Gruplar arası						
	Üniver.	87	305,7	40,37	Gruplar içi	243890,38	135	1806,5	,869	,459	
	Diğer	4	281,2	71,22	Gruplar içi						
	Toplam	139	302,4	42,44	Toplam	248600,44	138	-			

Tablo 5’te bedensel engelli sporcuların sosyal beceri envanterine ait puanlarının okul türüne göre farklılığının olup olmadığına ilişkin Anova sonuçları incelendiğinde, ölçeğin genelinde okul türüne göre istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir $F(3,135)=0.869$; $p>0,05$). Benzer şekilde okul türüne göre “Duyuşsal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(3,135)=0.107$; $p>0,05$), “Duyuşsal Duyarlılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(3,135)=0.024$; $p>0,05$), “Duyuşsal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(3,135)=0,729$; $p>0,05$), “Sosyal Duyarlılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(3,135)=2,235$; $p>0,05$) ve “Sosyal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(3,135)=0,104$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur. Ancak “Sosyal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında üniversite ile ilköğretim arasında üniversite lehine anlamlı farklılık belirlenmiştir $F(3,135)=0,337$; $p<0,05$).

Bedensel engelli sporcuların, sosyal beceri envanteri ve alt boyutlarına ilişkin puanlarının, algılanan gelire göre dağılımına yönelik bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6.

Algılanan Gelir Düzeyine Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması

	Gelir	N	X	Ss	Varyans Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Duyuşsal Anlatımcılık	Düşük	32	52,6	8,56	Gruplar	27,710	2	13,585	,215	,807	
	Orta	89	51,5	7,86	Arası						
	Yüksek	18	51,6	7,17	Gruplar içi	8592,657	136	63,181			
	Toplam	139	51,8	7,90	Toplam	8619,827	138				
Duyuşsal Duyarlılık	Düşük	32	52,0	9,65	Gruplar	227,019	2	113,510	1,848	,162	
	Orta	89	50,3	7,03	Arası						
	Yüksek	18	47,6	8,06	Gruplar içi	8355,528	136	61,438			
	Toplam	139	50,3	7,88	Toplam	8582,547	138				
Duyuşsal Kontrol	Düşük	32	53,4	9,26	Gruplar	171,630	2	85,815	1,239	,293	
	Orta	89	50,8	8,01	Arası						
	Yüksek	18	50,3	8,05	Gruplar içi	9419,809	136	69,263			
	Toplam	139	51,4	8,33	Toplam	9591,439	138				
Sosyal Anlatımcılık	Düşük	32	51,37	10,33	Gruplar	165,321	2	82,66	1,061	,349	
	Orta	89	48,79	8,177	Arası						
	Yüksek	18	48,72	9,086	Gruplar içi	10597,471	136	77,923			
	Toplam	139	49,38	8,831	Toplam	10762,791	138				
Sosyal Duyarlılık	Düşük	32	50,53	12,61	Gruplar	277,105	2	138,552	1,371	,257	
	Orta	89	49,80	8,650	Arası						
	Yüksek	18	45,88	11,45	Gruplar içi	13745,499	136	101,070			
	Toplam	139	49,46	10,08	Toplam	14022,604	138				
Sosyal Kontrol	Düşük	32	52,31	9,897	Gruplar	299,414	2	149,707	1,898	,154	
	Orta	89	49,65	8,287	Arası						
	Yüksek	18	47,44	9,835	Gruplar içi	10725,522	136	78,864			
	Toplam	139	49,97	8,938	Toplam	111024,93	138				
Toplam	Düşük	32	312,3	51,01	Gruplar	5396,616	2	26,983	1,509	,225	
	Orta	89	301,0	38,18	arası						
	Yüksek	18	291,7	44,89	Gruplar içi	243203,83	136	1788,26			
	Toplam	139	302,4	42,44	Toplam	248600,44	138				

Tablo 6’da bedensel engelli sporcuların sosyal beceri envanterine ait puanlarının algılanan gelire göre farklılığının olup olmadığına ilişkin Anova sonuçları incelendiğinde, ölçeğin genelinde algılanan gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir $F(2,136)=1,509$; $p>0,05$). Benzer şekilde gelir durumuna göre “Duyuşsal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(2,136)=0,215$; $p>0,05$), “Duyuşsal Duyarlılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(2,136)=1,848$; $p>0,05$), “Duyuşsal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(2,136)=1,239$; $p>0,05$), “Sosyal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(2,136)=1,06$; $p>0,05$), “Sosyal Duyarlılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(2,136)=1,37$; $p>0,05$) ve “Sosyal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(2,136)=1,898$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur.

Bedensel engelli sporcuların, sosyal beceri envanteri ve alt boyutlarına ilişkin puanlarının, branşa göre dağılımına yönelik bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Spor Branşı Değişkenine Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması

	Branş	N	X	Ss	Varyans Kay.	Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Duyuşsal Anlatımcılık	1	40	51,95	8,634	Gruplar	493,611	4	123,40	2,035	,093	
	2	16	51,62	5,818	arası						
	3	22	55,00	7,393	Gruplar	8126,216	134	60,643			
	4	42	51,90	7,271	içi						
	5	19	48,05	8,803	Toplam	8619,827	138	-			
	Toplam	139	51,84	7,903							
Duyuşsal Duyarlılık	1	40	50,02	7,436	Gruplar	484,701	4	121,17	2,005	,097	
	2	16	52,68	4,826	arası						
	3	22	53,31	9,682	Gruplar	8097,846	134	60,432			
	4	42	49,69	7,356	içi						
	5	19	47,26	8,830	Toplam	8582,547	138	-			
	Toplam	139	50,37	7,886							
Duyuşsal Kontrol	1	40	52,05	8,497	Gruplar	624,890	4	156,22	2,335	,059	
	2	16	52,75	2,932	arası						
	3	22	52,45	9,500	Gruplar	8966,54	134	66,915			
	4	42	52,11	7,248	içi						
	5	19	46,10	10,46	Toplam	9591,43	138	-			
	Toplam	139	51,40	8,336							
Sosyal Anlatımcılık	1	40	46,85	7,956	Gruplar	1063,94	4	265,9	3,675	,007	3 ile 5 arasında
	2	16	51,93	7,316	arası						
	3	22	52,54	8,683	Gruplar	9698,84	134	72,37			
	4	42	51,11	8,139	içi						
	5	19	45,05	10,87	Toplam	10762,7	138	-			
	Toplam	139	49,38	8,831							
Sosyal Duyarlılık	1	40	46,97	10,98	Gruplar	857,274	4	214,3	2,181	,074	
	2	16	51,18	7,467	arası						
	3	22	51,81	10,22	Gruplar	13165,3	134	98,24			
	4	42	51,59	9,028	içi						
	5	19	45,84	10,76	Toplam	14022,6	138	-			
	Toplam	139	49,46	10,08							
Sosyal Kontrol	1	40	47,50	7,510	Gruplar	788,703	4	197,1	2,591	0,04	2 ile 1 arasında
	2	16	53,81	5,924	arası						
	3	22	51,40	8,168	Gruplar	10236,2	134	76,39			
	4	42	51,47	9,642	içi						
	5	19	47,00	11,29	Toplam	11024,9	138	-			
	Toplam	139	49,97	8,938							
Toplam	1	40	295,3	37,58	Gruplar	19940,1	4	495,4	2,921	,024	3 ile 5 arasında
	2	16	314,0	19,81	arası						
	3	22	316,5	51,12	Gruplar	22866,2	134	1706			
	4	42	307,9	36,83	içi						
	5	19	279,3	56,35	Toplam	24860,4	138	-			
	Toplam	139	302,4	42,44							

1- Tekerlekli Sandalye Basketbol, 2- Atıcılık, 3- Yüzme, 4- Ampute Futbol, 5- Tekerlekli Sandalye Masa Tenisi

Tablo 7’de bedensel engelli sporcuların sosyal beceri envanterine ait puanlarının spor branşına göre farklılığının olup olmadığına ilişkin Anova sonuçları incelendiğinde, ölçeğin genelinde spor branşına göre istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir $F(4,134)=2.921$; $p<0,05$). Bu farkın yüzme ile tekerlekli sandalye masa tenisi arasında, yüzme branşı lehine olduğu tespit edilmiştir. Spor branşına göre “Duyuşsal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(4,134)=2.035$; $p>0,05$), “Duyuşsal

Duyarlılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(4,134)=2.005$; $p>0,05$), “Duyuşsal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(4,134)=2.335$; $p>0,05$) ve “Sosyal Duyarlılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(4,134)=2.181$; $p<0,05$) anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Ancak spor branşına göre “Sosyal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(4,134)=3.675$; $p<0,05$) anlamlı fark belirlenmiştir. Bu farkın yüzme ile tekerlekli sandalye masa tenisi arasında, yüzme branşı lehine olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde “Sosyal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında $F(4,134)=2.591$; $p<0,05$) anlamlı fark belirlenmiştir. Bu farkın atıcılık ile tekerlekli sandalye basketbol arasında, atıcılık branşı lehine olduğu tespit edilmiştir.

Bedensel engelli sporcuların, sosyal beceri envanteri ve alt boyutlarına ilişkin puanlarının, millilik durumuna göre dağılımına yönelik bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Milli Sporcu Olma Durumlarına Göre Katılımcıların Sosyal Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması

	Millilik Durumu	N	X	Ss	Sd	t	P
Duyuşsal Anlatımcılık	Evet	62	50,9839	8,12907			
	Hayır	77	52,5455	7,69919	137	1,159	0,248
Duyuşsal Duyarlılık	Evet	62	49,5484	8,06872			
	Hayır	77	51,0390	7,72460	137	1,10	0,270
Duyuşsal Kontrol	Evet	62	50,4839	9,96509			
	Hayır	77	52,1429	6,72723	137	1,168	0,245
Sosyal Anlatımcılık	Evet	62	48,1774	8,68676			
	Hayır	77	50,3506	8,88341	137	1,448	0,150
Sosyal Duyarlılık	Evet	62	49,1613	10,08032			
	Hayır	77	49,7143	10,13963	137	0,320	0,749
Sosyal Kontrol	Evet	62	48,7581	9,86746			
	Hayır	77	50,9610	8,04501	137	1,45	0,149
Toplam Puan	Evet	62	297,1129	44,70490			
	Hayır	77	306,7532	40,31101	137	1,33	0,184

Tablo 8’de bedensel engelli sporcuların sosyal beceri envanterine ait puanlarının millilik durumuna göre farklılığının bağımsız gruplar için t-testi sonuçları incelendiğinde, ölçeğin genelinde milli olanlar ve milli olmayan bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerinin aritmetik ortalaması milli olanların 297,11 ve milli olmayanların ise 306,75’dir. Yapılan bağımsız gruplar için t- testi sonucunda, ölçeğin genelinde millilik durumuna göre bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($t_{137}= 1,33$; $p>0,05$). Benzer şekilde millilik durumuna göre “Duyuşsal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137}= 1,159$; $p>0,05$), “Duyuşsal Duyarlılık” alt ölçeğinden alınan toplam

puanlar arasında ($t_{137} = 1,10$; $p > 0,05$)), “Duyuşsal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137} = 1,68$; $p > 0,05$), “Sosyal Anlatımcılık” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137} = 1,448$; $p > 0,05$), Sosyal Duyarlılık alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137} = 0,32$; $p > 0,05$) ve “Sosyal Kontrol” alt ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında ($t_{137} = 1,45$; $p > 0,05$) anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 9.

Sporculuk Yılı ile Sosyal Beceri Arasındaki Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

			Duyuşsal	Duyuşsal	Duyuşsal	Sosyal	Sosyal	Sosyal	Toplam	
			Sporculuk Yılı	Anlatımcılık	Duyarlılık	Kontrol	Anlatımcılık	Duyarlılık	Kontrol	Puan
SPORCULUK YILI	R	1	,016	-,048	,031	-,174*	-,092	-,095	-,078	
	P		,853	,577	,716	,040	,282	,266	,362	
	N	139	139	139	139	139	139	139	139	

Tablo 9’ta bedensel engelli sporcuların sosyal beceri envanterine ait puanlarının sporculuk yılı değişkenine göre korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde, duyuşsal anlatımcılık arasında ($r = 0,16$; $p < 0,05$) pozitif yönde düşük düzeyde, duyuşsal duyarlılık arasında ($r = -,048$; $p < 0,05$) negatif yönde düşük düzeyde, duyuşsal kontrol arasında ($r = ,031$; $p < 0,05$) pozitif yönde düşük düzeyde, sosyal duyarlılık arasında ($r = -,092$; $p < 0,05$) negatif yönde düşük düzeyde, sosyal kontrol arasında ($r = -,095$; $p < 0,05$) negatif yönde düşük düzeyde envanter toplam puanı arasında ise ($r = -,078$; $p < 0,05$) negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermediği tespit edilmiştir.

Sosyal anlatımcılık alt boyutu arasında ise ($r = -,175$; $p < 0,05$) negatif yönde düşük düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümünde, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre sonuçlar belirlenmiş ve yapılan ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın genişletilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmaya dâhil edilen bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri değerlendirildiği zaman ölçek alt boyutlarından alınan puanlara göre engelli bireylerin sosyal beceri düzeylerinin orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Bedensel engelli sporcuların sahip oldukları fiziksel yetersizlikler nedeniyle toplumla bütünleşmeleri ve sosyal hayata uyum sağlamaları oldukça zordur. Bu nedenle bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerinin düşük olması beklenmektedir. Buna karşılık yapılan bu araştırmada bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerinin orta seviyede olmasının temelinde katılımcıların düzenli olarak spor yapmalarının, spora katılımın da sosyal becerileri geliştirmesinin yattığı düşünülebilir. Literatürde yer alan çalışmalarda da bedensel engelli bireylerde spora katılımın insanlarla iletişim, arkadaşlık kurma, yalnızlığı giderme ve dayanışma becerisini geliştirme gibi sosyal becerileri geliştirdiği belirtilmektedir (Akdura, 2007, s. 19; Şahin, 2016, s. 7).

Literatürde yer alan birçok çalışmada da düzenli olarak spor yapma alışkanlığı bulunan bireylerin sosyal beceri düzeylerinin orta seviyede olduğu rapor edilmiştir. Gezer ve diğerleri (2017, s. 255) tarafından bu alanda yapılan bir çalışmada takım sporları ile bireysel spor dalları ile ilgilenen bireylerde sosyal beceri düzeyinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 30 futbolcu, 43 voleybolcu, 42 güreşçi ve 38 atlet olmak üzere toplam 153 elit erkek sporcu dâhil edilmiş, araştırmanın

sonunda sporcuların sosyal beceri düzeylerinin orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Balyan ve diğerleri (2012, s. 196) tarafından yapılan araştırmada ortaokul öğrencilerinde spora katılımın sosyal beceri gelişimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmada spor eğitime katılan ve katılmayan öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde meydana gelen değişimler incelenmiştir. Araştırmanın sonunda spor etkinliklerine katılmayan öğrenciler ile kıyaslandığı zaman spor eğitime dâhil edilen çocukların olumlu sosyal beceri davranışlarında anlamlı artış meydana geldiği tespit edilmiştir. Öztürk ve Koparan-Şahin (2007, s. 471) tarafından yapılan araştırmada spora katılımın sosyal yetkinlik beklentisi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, spor yapan ve yapmayan bireylerin dâhil edildiği çalışmanın sonunda spor yapma alışkanlığı bulunan bireylerin sosyal yetkinlik beklentilerinin spor yapma alışkanlığı bulunmayan bireylerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte literatürde yer alan bazı çalışmalarda spor yapma değişkeninin sosyal beceri üzerinde önemli bir belirleyici olmadığı rapor edilmiştir. Avşar ve Öztürk-Kuter (2007, s. 203) tarafından bu konuda yapılan bir çalışmada beden eğitimi ve spor bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin spor yapma durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Şahin (2014, s. 5) tarafından yapılan araştırmada bedensel engelli bireylerde spora katılımın sosyal beceriyi oluşturan parametreler içerisinde yer alan öfke kontrolü üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya Konya, Budur, Muğla, Antalya, Amasya, İstanbul, Sakarya, Karaman, Samsun illerinde rehabilitasyon kurumlarına devam eden ve çeşitli spor kulüplerinde spor yapan ve yapmayan 286' sını kadın ve 344 bedensel engelli birey katılmıştır. Araştırmanın sonunda sedanter bedensel engelli bireyler ile kıyaslandığı zaman düzenli olarak spor yapma alışkanlığı bulunan bedensel engelli bireylerin sürekli öfke düzeylerinin düşük, öfkelerini kontrol etme düzeylerinin ise yüksek olduğu rapor edilmiştir. Yılmaz (2014, s. 28) tarafından yapılan araştırmada da bedensel engelli bireylerde spora katılımın günlük yaşam aktivitelerini olumlu yönde etkilediği rapor edilmiştir. İlhan (2008, s. 315) tarafından yapılan araştırmada eğitilebilir zihinsel engelli bireylerde spora katılımın olumlu sosyal beceriler üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmada spor etkinliklerine katılan çocukların olumlu sosyal beceri davranışları sergileme düzeylerinde artış gözlemlendiği tespit

edilmiş, gelişen olumlu sosyal beceri davranışlarının başında paylaşımcılık, grup etkinliklerine katılım ve iletişim becerilerinin geldiği belirtilmiştir.

Öztürk-Akçalar (2007, s. 80) tarafından yapılan benzer bir çalışmada bedensel engellilerde spora katılımın sosyalleşme üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya hem tekerlekli sandalye ile basketbol oynayan hem de sadece basketbol maçlarını izleyen bedensel engelli bireyler dâhil edilmiştir. Çalışmanın sonunda müsabakaları sadece seyirci olarak izleyen bedensel engelliler ile kıyaslandığı zaman basketbol oynayan bedensel engellilerin sosyalleşme düzeylerinin daha yüksek olduğu rapor edilmiştir. Söğüt (2006, s. 9) tarafından yapılan araştırmada bedensel engellilerde spora katılımın sosyalleşme üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmada bedensel engellilerde spora katılımın arkadaş edinme, grup üyeliği, hoşgörülü olma, kendini değerli hissetme, rekabet duygusu kazanma, takım çalışmasına önem verme ve ulusal değerleri önemseme gibi birçok sosyal beceri alanında gelişmeye katkı sağladığı rapor edilmiştir. Tuncer (2009, s. 59) tarafından yapılan araştırmada da bedensel engelli bireylerde spora katılımın karşı cinsten utanma, eleştirilme korkusu, sevilmemeye ve başkaları tarafından anlaşılmama gibi olumsuzlukların önlenmesinde koruyucu bir role sahip olduğu rapor edilmiştir.

Araştırmada cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Literatürde bedensel engelli bireyler üzerinde yapılan benzer çalışmalarda da sosyal becerilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir. Şahin (2014, s. 36) tarafından bu konuda yapılan araştırmada bedensel engelli sporcularda sosyal beceriyi oluşturan parametrelerden olan öfke kontrolünün cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, çalışmanın sonunda bedensel engelli sporcularda sürekli öfke ve öfke kontrolünün cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Şahin (2016, s. 41) tarafından yapılan araştırmada spor yapan ve yapmayan bedensel engelli bireylerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, toplam 199 bedensel engelli bireyin dâhil edildiği çalışmanın sonunda spor yapma alışkanlığı bulunan bedensel engelli bireylerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular ve literatürde yer alan çalışma sonuçları göz önünde bulundurulduğu zaman bedensel engelli sporcularda sosyal beceri düzeyinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği söylenebilir. Erdoğan ve diğerleri (2014, s. 831) tarafından yapılan diğer bir çalışmada ise futbol, voleybol, basketbol, güreş ve

taekwondo sporcularında sosyal beceri düzeyinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmada cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman sporcuların sosyal beceri düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur.

Avşar (2004, s. 116) tarafından yapılan diğer bir çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin sosyal beceri düzeylerinin bazı sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 110 kadın ve 201 erkek olmak üzere toplam 311 beden eğitimi öğretmeni katılmıştır. Araştırmanın sonunda beden eğitimi öğretmenlerinin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Aynı çalışmada sosyal beceri alt boyutlarına ilişkin bulguların da cinsiyete göre farklılaşmadığı rapor edilmiştir. Buna karşılık literatürde sosyal beceri düzeyinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterdiğini ortaya koyan araştırma bulguları da mevcuttur. Avşar ve Öztürk-Kuter (2007, s. 203) tarafından yapılan araştırmada beden eğitimi ve spor bölümlerinde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre duyuşsal anlatımcılık ve duyuşsal duyarlılık alt boyutlarında kadın öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu, duyuşsal kontrol alt boyutunda ise erkek öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeyleri öğrenim gördükleri okul türü değişkenine göre ele alındığı zaman duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal duyarlılık, sosyal kontrol ve toplam sosyal beceri puanının okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği, buna karşılık sporcuların sosyal anlatımcılık alt boyutundan almış oldukları puanların okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Elde edilen bulgulara göre, ilköğretimde öğrenim gören katılımcılar ile kıyaslandığı zaman üniversitede öğrenim gören katılımcıların sosyal anlatımcılık alt boyutundan aldıkları puanların anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde ilköğretim mezunu bedensel engelli bireyler ile kıyaslandığı zaman üniversite öğrenimi almış olan bedensel engelli bireylerin kendilerini sosyal anlamda daha fazla geliştirmiş olmalarının, bunun yanında daha geniş bir sosyal çevreye sahip olmalarının yattığı düşünülebilir.

Gezer ve diğerleri (2017, s. 256) tarafından yapılan araştırmada takım sporları ile bireysel spor dallarında mücadele eden sporcuların sosyal beceri düzeylerinin bazı demografik

değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda duyuşsal duyarlılık alt boyutunda üniversite mezunu sporcuların sosyal beceri düzeylerinin diğer eğitim düzeylerine sahip olan sporculardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık sosyal beceri alt boyutlarından olan duyuşsal kontrol, duyuşsal anlatımcılık, sosyal kontrol, sosyal duyarlılık ve sosyal anlatımcılık alt boyutlarına ilişkin farklılıkların öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Şahin (2016, s. 47) tarafından yapılan çalışmada bedensel engelli bireylerde sosyal beceri düzeyinin öğrenim durumu değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, spor yapma alışkanlığı bulunan bedensel engelli bireyler ile sedanter bedensel engelli bireylerin dâhil edildiği çalışmanın sonunda bedensel engelli bireylerin sosyal beceri düzeylerinin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen bulguların yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular ile benzerlik göstermemesinin temelinde araştırmalara katılan bedensel engelli bireylerin farklı sosyo-kültürel çevrelerde yaşamalarının ve refah seviyelerinde ki farkların yattığı düşünülebilir.

Algılanan gelir düzeyi değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya dâhil edilen sporcuların algılanan gelir düzeyi durumlarına göre sosyal beceri düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Literatürde bedensel engelli sporcularda algılanan gelir düzeyi değişkenine göre sosyal beceri düzeyinin ele alındığı çalışmalar bulunmamakla beraber, bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde engelli sporcuların takım veya antrenman arkadaşlarıyla oluşturdukları sosyal ortamın maddi değerlere bağlı kalmadan devam ettiği ve buna bağlı olarak sahip oldukları engelleri üzerinden birer ortak nokta belirleyip sosyal hayatlarına bu şekilde devam ettikleri düşünülebilir.

Spor branşı değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan bireylerin sosyal beceri düzeylerinin ilgilendikleri spor dalına göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, sosyal anlatımcılık alt boyutunda yüzme branşındaki sporcuların tekerlekli sandalye masa tenisi sporu yapan katılımcılardan, sosyal kontrol alt boyutunda basketbol sporu ile ilgilenen bireyler ile kıyaslandığı zaman atıcılık sporu ile ilgilenen bireylerin daha yüksek puan ortalamasına sahip oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında katılımcıların toplam ölçek puanlarının da spor branşı değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, tekerlekli sandalye masa tenisi sporu yapan katılımcılar ile kıyaslandığı zaman yüzme sporuna katılan bireylerin toplam sosyal beceri puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde yüzme sporuna katılan bedensel engellilerin spor

ortamındaki sosyal ilişkilerinin ve kullandıkları tesisin refah seviyesi yüksek sosyo-kültürel anlamda geniş kitlelerce de fazla kullanılması yattığı düşünülebilir.

Literatürde yer alan benzer çalışmalarda da spor branşı değişkeninin sosyal beceri üzerinde önemli bir belirleyici olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Gezer ve diğerleri (2017, s. 256) tarafından yapılan araştırmada takım sporları ve bireysel spor dalları ile ilgilenen bireylerin sosyal beceri düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmada spor dalı değişkenine göre ele alındığı zaman takım ve bireysel spor dalları ile ilgilenen sporcuların sosyal beceri düzeylerinin spor dalı değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. Söz konusu araştırmada futbol ve voleybol branşı ile ilgilenen sporcuların sosyal beceri düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı, buna karşılık futbol ve voleybol sporcularının sosyal beceri düzeylerinin güreş ve atletizm branşındaki sporculardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada. Vücut temaslı (futbol, güreş) ve vücut temassız (voleybol, atletizm) spor branşlarındaki sporcular arasında sosyal beceri düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık bulunmadığı rapor edilmiştir. Erdoğan ve diğerleri (2014, s. 831) tarafından yapılan araştırmada ise takım ve bireysel spor dalları ile ilgilenen sporcuların sosyal beceri düzeylerinin spor dalı değişkenine göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda sporcuların sosyal beceri düzeylerinin spor dalı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği, voleybol, futbol, taekwondo, güreş ve basketbol sporcularının sosyal beceri düzeylerinin benzerlik gösterdiği rapor edilmiştir. Yıldırım ve Özcan (2011, s. 111) tarafından yapılan diğer bir çalışmada spor etkinliklerine katılan ve katılmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin duyuşsal anlatımcılık, duyuşsal duyarlılık, duyuşsal kontrol, sosyal anlatımcılık ve sosyal duyarlılık alt boyutlarındaki puanlarında sosyal beceri düzeylerinin spor dalı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Milli sporcu olma değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya dâhil edilen sporcuların milli sporcu olma durumlarına göre sosyal beceri düzeylerinin anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Literatürde bedensel engelli sporcularda milli olma değişkenine göre sosyal beceri düzeyinin ele alındığı çalışmalar bulunmamakla beraber, bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde sporculuk düzeyleri farklı olsa da araştırmaya katılan tüm bireylerin sporcu olmasının, spora katılımın da sosyal beceri düzeyini geliştirmesinin yattığı düşünülebilir.

Araştırmaya katılan sporcuların sosyal beceri düzeyleri ile spor yapma yaşları arasındaki ilişki değerlendirildiği zaman, sadece sosyal anlatımcılık alt boyutu ile spor yapma yaşı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu, diğer sosyal beceri alt boyutları ile spor yapma yaşı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, spor yapma yaşı ile sosyal anlatımcılık alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu tespit edilmiş, bu kapsamda spor yapma yaşı arttıkça sosyal anlatımcılık düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Literatürde yer alan çalışmalarda sporcuların sosyal anlatımcılık düzeylerinin genellikle orta seviyede olduğu rapor edilmiştir (Gezer ve diğerleri, 2017, s. 255; Erdoğan ve diğerleri, 2014, s. 830). Bunun yanında spor yaşı ile sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmalarda spor yaşı ile sosyal beceri düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı belirtilmiştir (Erdoğan ve diğerleri, 2014, s. 831). Bilindiği gibi spora katılım sosyal beceri düzeyini geliştiren bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Dalkıran ve diğerleri, 2015, s. 1). Buna karşılık yapılan bu araştırmada spor yaşı arttıkça sporcuların sosyal anlatımcılık alt boyutuna ilişkin sosyal beceri düzeylerinin azalmasının temelinde uzun yıllardır spor yapan katılımcıların genellikle performans sporu ile ilgilenmelerinin, buna paralel olarak günlük yaşam içinde antrenmanlara ağırlık vererek sosyal aktivitelere fazla katılmamalarının yattığı düşünülebilir.

Bedensel engelli bireylerde spora katılımın psikososyal gelişimi olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Duman ve diğerleri, 2011, s. 1364). Literatürde yer alan çalışma bulguları da bu görüşü desteklemektedir (Yılmaz, 2014, s. 33; Şahin, 2015, s. 20; Öztürk-Akçalar, 2007, s. 80; Çevik ve Kabasakal, 2013, s. 74; Köroğlu ve diğerleri, 2017, s. 342). Buna karşılık yapılan bu araştırmada bedensel engelli sporcuların spor yapma yaşları arttıkça sosyal beceri düzeylerinin anlamlı farklılık göstermemesinin, bunun yanında spor yapma yaşı arttıkça sosyal anlatımcılık düzeylerinin azalmasının temelinde bedensel engelliliğin beraberinde getirdiği yetersizliklerin geldiği düşünülebilir. Literatürde yer alan çalışma bulguları da bu görüşü desteklemektedir. Blue (1983) tarafından yapılan araştırmada bedensel engelli bireylerde bulunan yetersizliklerin düşük benlik algısına, güdü eksikliğine ve düşük kendini kabul becerisine neden olduğu rapor edilmiştir (Aktaran: Duman ve diğerleri, 2011, s. 1366).

Sonuç olarak, spor etkinliklerine katılım bireyin hayatına olumlu katkılar sağlamanın yanında toplumun daha sağlıklı bir yapıya kavuşmasına, insanlar arasındaki sosyal ilişkilerin gelişmesine ve toplumsal bütünlüğün sağlanmasına katkı sağlayan sosyal bir

olgudur. Bu nedenle sporun toplumsal yapı içerisinde insanların sosyal beceri gelişimleri üzerindeki etkilerinin ele alındığı çalışmalar yapılması oldukça önemlidir (Yetim, 2000, s. 64). Bu kapsamda sporun bedensel engelli bireylerde sosyal beceri gelişimi üzerindeki etkilerinin ele alındığı bu çalışmada bedensel engelli sporcularda sosyal beceri düzeyinin orta seviyede bulunduğu, sosyal beceri düzeyinin cinsiyet ve milli sporcu olma ve algılanan gelir düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Buna karşılık araştırmaya dâhil edilen bedensel engelli sporcuların sosyal beceri düzeylerinin öğrenim durumu, spor dalı ve spor yapma yılı değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

“Farklı Spor Branşındaki Bedensel Engelli Sporcuların Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi” isimli çalışmamdan elde edilen bulgular ve ilgili literatür ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulabilir;

1. Bedensel engelli sporcularda sosyal anlamda yapılan çalışmalar sürekli hale getirilerek sporcuların sosyal özelliklerinin nereye doğru evrildiği incelenebilir.
2. Bedensel engelli sporcularda spora katılımın sosyal beceri gelişimi üzerindeki etkilerini daha iyi anlamak için ön-son test deney ve kontrol gruplu çalışmalar yapılabilir. Bu kapsamda engelli bireylere uygulanan farklı antrenman modellerinin ya da spor aktivitelerinin sosyal beceri gelişimi üzerindeki etkileri incelenebilir.
3. Bedensel engelli bireyler sosyal hayatın gerekliliği olan evlenme ve aile olma kurma gibi temel sosyal unsurları yaşaması için sivil toplum kuruluşları aracılığıyla desteklenebilir ayrıca devlet programları ile iş olanakları kapsamında pozitif ayrımcılık yapılabilir.
4. Bağımsız değişken olarak engel durumunun doğuştan mı yoksa sonradan mı olduğu tespit edilerek sosyal beceri düzeylerine yönelik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Açak, M. (2006). *Beden eğitimi öğretmeninin el kitabı*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Akay, T. (2011). İşitme yetersizliği olan çocuk ve ergenlerin hakları. A. Kulaksızoğlu (Hazırlayan). *Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı* içinde. (s. 223-248). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Akdura, E. (2007). *Bedensel engelli basketbol tekerlekli sandalye liglerinde aktif spor yapan basketbolcuların toplumsal yaşama uyumlarında sporun etkisinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Akfırat, F. Ö. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58.
- Akpınar, S., Akpınar, Ö., Nas, K., Temel, V. & Birol, S.Ş. (2015). Beden eğitimi ve spor yüksekokulunda okuyan öğrencilerinin bazı değişkenler açısından sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(28), 80-84.
- Aktekin, E., Bayazıt, B., Çolak, S. & Çolak, T. (2014). Eğitilebilir zihinsel engelli çocukların el becerilerinin gelişimine, kapalı alan aktivitelerinin etkisi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 469-477.
- Altun, B., Bayramlar, K., Kayıhan, G. & Ergun, N. (2011). Bedensel engellilerin sportif aktivitelere katılımının yaşam kalitesi üzerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13, 161-164.
- Aslan, Ş., Baş Aslan, U. & Uyan, A. (2017). Spor yapma durumlarına göre bedensel engelli bireylerin benlik saygısının karşılaştırılması. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4032-4040.
- Avcıoğlu, H. (2010). İşitme yetersizliği olan öğrenciler (2. Baskı). İ. H. Diken (Ed.), *Özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (s. 167-215). Ankara: Pegem Akademi.

- Avşar, Z. & Öztürk Kuter, F. (2007). Beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi (Uludağ Üniversitesi örneği). *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 197-206.
- Avşar, Z. (2004). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 111-130.
- Aydın, A. (2003). Zihinsel engellilerde davranış değiştirme (1. Baskı). A. Kulaksızoğlu (Ed.), *Farklı gelişen çocuklar içinde* (s. 172-190). İstanbul: Epsilon.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (2. Baskı). İstanbul: Atlas.
- Babiss, L. A. & Gangwisch, J. E. (2009). Sports participation as a protective factor against depression and suicidal ideation in adolescents as mediated by self-esteem and social support. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 30(5), 376-384.
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme* (6. Baskı). Ankara: Nobel.
- Bacanlı, H. (2011). *Eğitim psikolojisi* (16. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Bailey, R. (2005). Evaluating the relationship between physical education, sport and social inclusion. *Educational Review*, 57(1), 71-90.
- Bailey, R. (2006). Physical education and sport in schools: A review of benefits and outcomes. *Journal of School Health*, 76(8), 397-401.
- Balyan, M., Balyan, K. Y. & Kiremitçi, O. (2012). Farklı sportif etkinliklerin ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutum, sosyal beceri ve öz yeterlik düzeylerine etkileri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 196-201.
- Baraldi, G. D. S., Almeida, L. C. D. & Borges, A. C. D. C. (2007). Hearing Loss in aging. *Revista Brasileira de Otorrinolaringologia*, 73(1), 64-70.
- Bayazıt, B., Fil, H., Son, M., Çolak, S., Eskiyecek, C.G. & Çolak, E. (2014). Eğitilebilir zihinsel engelli kız çocuklarda cimnastik çalışma programının denge gelişimine etkisinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 370-377.
- Bayrakdar, U. & Çuhadar, C. (2015). İşitme engelliler okullarında bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretim amaçlı kullanımının incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 172-191.

- Berhane, Y., Worku, A., Bejiga, A., Adamu, L., Alemayehu, W., Bedri, A., Haile, Z., Ayalew, A., Adamu, Y., Gebre, T., West, E., West, S. & Kebede, T. D. (2008). Prevalence and causes of blindness and low vision in Ethiopia. *Ethiopian Journal of Health Development*, 21(3), 204-210.
- Blauwet, C. & Willick, S. E. (2012). The Paralympic Movement: using sports to promote health, disability rights, and social integration for athletes with disabilities. *PM&R*, 4(11), 851-856.
- Blue, B. (1983). The predictive value of selected factors for self acceptance. In physically disabled adults. *Dissertation Abstracts International*, 44(3), 15-16.
- Bragaru, M., Dekker, R., Geertzen, Jan H.B. & Dijkstra, P.U. (2011). Amputees and sports: A systematic review. *Sports Medicine*, 41(9), 721-740.
- Budak, Ç., Reyhan, S. & Yıldırım, Y. (2012). 10-14 yaş arası öğretilebilir zihinsel engelli çocuklarda rekreatif etkinliklerin hareket gelişimine etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimler Dergisi*, 3(2), 5-19.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (İ. D. E. Sarıoğlu, Çev.), İstanbul: Kanküs.
- Cristobal, R. & Oghalai, J. S. (2008). Hearing loss in children with very low birth weight: current review of epidemiology and pathophysiology. *Archives of Disease in Childhood-Fetal and Neonatal Edition*, 93(6), 462-468.
- Cumurcu, B. E., Karlıdağ, R. & Almış, B. H. (2012). Fiziksel engellilerde cinsellik. *Psiyatriye Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 84-98.
- Çağlayan, N. (2014). Zihinsel engelli bireylerin eğitiminde görsel sanatlar dersinin yeri ve önemi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 91-101.
- Çelik, N. (2007). *Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Çetingöz, D. & Günhan, B. C. (2012). The effects of creative drama activities on social skill acquisition of child renagedsix. *Çukurova University Faculty of Education Journal*, 41(2), 54-66.

- Çevik, O. & Kabasakal, K. (2013). Spor etkinliklerinin, engelli bireylerin toplumsal uyumuna ve sporla sosyalleşmelerine etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(2), 74-83.
- Çoban, B. & Ünveren, A. (2007). *Beden eğitimi ve oyun öğretimi*. Oğuzhan Zirek (Ed.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çoban, E. Ç. (2007). *Sosyal beceri sorunu olan öğrenciler ve annelerine uygulanan yaratıcı drama etkinlikleri programının öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin gelişimi üzerindeki etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Çubukçu, Z. & Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bilgi*, 37, 155-174.
- Dalkıran, O., Aslan, C., Gezer, E. & Vardar, T. (2015). Sporcu ve sedanter öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(13), 224-230.
- Demirbilek, M. (2013). Zihinsel engelli bireylerin ve ailelerinin gereksinimleri. *Turkish Journal of Family Medicine And Primary Care*, 7(3), 58-64.
- Demirdel, S., Demirdel, E. & Bayramlar, K. (2012). *Spor yapan ve yapmayan amputelerde normal yaşama yeniden katılım düzeyinin ve yaşam kalitesinin incelenmesi*. Uluslararası Balkan Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- DeRosier, M. E. & Gilliom, M. (2007). Effectiveness of a parent training program for improving children's social behavior. *Journal of Child and Family Studies*, 16(5), 660-670.
- Dever, A. (2010). *Spor sosyolojisi*. İstanbul: Başlık Yayınları.
- Di Russo, F., Bultrini, A., Brunelli, S., Delussu, A. S., Polidori, L., Taddei, F., Marco, T., & Spinelli, D. (2010). Benefits of sports participation for executive function in disabled athletes. *Journal of Neurotrauma*, 27(12), 2309-2319.
- Doğan, İ. & Çitil, M. (2011). Engelli çocuk ve ergenlerin sosyolojik boyutu. A. Kulaksızoğlu (Haz.), *Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı* içinde (s. 29-44). İstanbul: Çocuk Vakfı.

- Donaldson, S. J. & Ronan, K. R. (2006). The effects of sports participation on young adolescents' emotional well-being. *Adolescence*, 41(162), 369.
- Duman, S., Baştuğ, G., Taşgın, Ö. & Akandere, M. (2011). Bedensel engelli sporcularda kendine güven duygusu ile yaşam doyumu düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 1-10.
- Duran, M., Çeliköz, N. & Topaloğlu, A. Ö. (2013). Ortaokul öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 121-137.
- Engel Yeşer, B. & Hamed Daher, S. (2013). Comparing participation in out of school activities between children with visual impairments, children with hearing impairments and typical peers. *Research in Developmental Disabilities*, 34(10), 3124-3132.
- Erdoğan, E., Sözen, H. & Cevahircioğlu, B. (2014). Farklı spor branşındaki üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(33), 828-834.
- Fazlıoğlu, Y. (2011). Zihinsel engelli çocuk ve ergenlerin hakları. A. Kulaksızoğlu (Hazırlayan), *Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı* içinde (s. 143-158). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Fernandez, A., Revilla, C., Su, I.T. & Garcia, M. (2003). Social integration of juvenile amputees: Comparison with a general population. *Prosthetics and Orthotics International*, 27, 11-16.
- Gezer, E.D. (2010). *Farklı spor branşlarındaki sporcuların sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gezer, E.D., Aslan, C.S., Dalkıran, O. & Kılıcıgil, E. (2010). Farklı spor branşlarındaki sporcuların sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 251-258.
- Gordon Salant, S. (2005). Hearing loss and aging: new research findings and clinical implications. *Journal of Rehabilitation Research And Development*, 42(4), 9-24.

- Göktaş, İ. (2015). *Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Gül, S. K. & Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik dönemi sorunları ve şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 80-101.
- Güler, E. K. (2005). *Tıbbi ortamların ve ilişkilerin engelli kişilere uygunluğunun etik yönden değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Gürsel, O. (2010). Görme yetersizliği olan öğrenciler (2. Baskı). İ. H. Diken (Edi.), *Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim* içinde (s. 217-249). Ankara: Pegem Akademi.
- Güven, Y. (2003). Özel eğitime giriş (1. Baskı). A. Kulaksızoğlu (Ed.), *Farklı gelişen çocuklar* içinde (s. 57-80). İstanbul: Epsilon.
- Hallemans, A., Ortibus, E., Truijen, S. & Meire, F. (2011). Development of independent locomotion in children with a severe visual impairment. *Research in Developmental Disabilities*, 32, 2069-2074.
- Hekim, M. (2014, Haziran). *Özel eğitime muhtaç çocuklarda fiziksel aktivite ve spora katılımın fiziksel, motorsal ve sosyal gelişim üzerine etkileri*. VI. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Hekim, M. (2015, Mayıs). *Çocuk gelişimi ve eğitiminde beden eğitimi derslerinin yeri ve önemi*. VII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Heper, E. (2012). Spor bilimleri ile ilgili kavramlar ve sporun tarihsel gelişimi (1. Baskı). H. Ertan (Ed.), *Spor bilimlerine giriş* içinde (s. 2-29). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi.
- İlhan, E. L. & Esentürk, O. K. (2014). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. *Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.

- İlhan, E. L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- İnal, H. S. (2011). Bedensel engeli olan çocuk ve ergenlerin hakları. A. Kulaksızoğlu (Haz.), *Engelli çocuk ve ergenlerin hakları el kitabı* içinde (s. 181-196). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- İnce, G. (2017). Farklı spor branşlarıyla uğraşan bedensel engelli bireylerin atılgnlık durumlarının karşılaştırılması. *Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi*, 3(1), 1-7.
- İnci, E. (2011). Kişilik gelişimi. M. E. Deniz (Ed.), *Erken çocukluk döneminde gelişim* içinde (s. 123-156). Ankara: Ertem Basım.
- Jaarsma, E. A., Dijkstra, P. U., Geertzen, J. H. B. & Dekker, R. (2014). Barriers to and facilitators of sports participation for people with physical disabilities: A systematic review. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 24(6), 871-881.
- Jewett, R., Sabiston, C. M., Brunet, J., O'Loughlin, E. K., Scarapicchia, T. & O'Loughlin, J. (2014). School sport participation during adolescence and mental health in early adulthood. *Journal of Adolescent Health*, 55(5), 640-644.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel
- Kars, C., Hofman, M., Geertzen, J. H., Pepping, G. J. & Dekker, R. (2009). Participation in sports by lower limb amputees in the Province of Drenthe, The Netherlands. *Prosthetics and Orthotics International*, 33(4), 356-367.
- Kaya, E. & Sarı, İ. (2018). Bedensel ve görme engelli bireylerin çeşitli değişkenler açısından boş zaman tutumlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 1-13.
- Kayrak, R. (2014). *Zihinsel engelli çocukların eğitimi*. Aydın: T.C. Efeler Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.
- Kılıç, N. (2015, Mayıs). *Engelsiz beyinler engelsiz bedenler*. II. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.

- Kim, M. J., Doh, H. S., Hong, J. S. & Choi, J. S. (2011). Social skills training and parent education programs for aggressive preschoolers and their parents in South Korea. *Children and Youth Services Review*, 33(6), 838-845.
- Koçyiğit, M. & Yıldız, M. (2014). Yerel yönetimlerde rekreasyon uygulamaları: Konya örneği. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2, 211-223.
- Koruç, Z. & Bayar, P. (2004). Egzersizin depresyon tedavisindeki yeri ve etkileri. *Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 15(1), 49-64.
- Köroğlu, R., Ballı, Ö. M. & Derer, A. (2017, Mayıs). *Otizmli çocukların fiziksel aktiviteye katılma durumlarına göre sosyal beceri düzeyleri*. Uluslararası Balkan Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Kumcağız, H. & Avcı Çayır, G. (2018). Determining views about the effect of sport on the quality of life of people with physical disabilities. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 19(3), 654-669.
- Küçük, V. & Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 131-141.
- Lin, F. R., Yaffe, K., Xia, J., Xue, Q. L., Harris, T. B., Purchase-Helzner, E., ... & Simonsick, E. M. (2013). Hearing loss and cognitive decline in older adults. *JAMA Internal Medicine*, 173(4), 293-299.
- Lloyd, M., Foley, J. T. & Temple, V. A. (2014). Body mass index of children and youth with an intellectual disability by country economic status. *Preventive Medicine*, 69, 197-201.
- Lowthian, J. A., Britt, C. J., Rance, G., Lin, F. R., Woods, R. L., Wolfe, R., ... & Storey, E. (2016). Slowing the progression of age-related hearing loss: Rationale and study design of the aspirin in hearing, retinal vessels imaging and neurocognition in older generations (Aspree-Hearing) trial. *Contemporary Clinical Trials*, 46, 60-66.
- Lubans, D. R., Plotnikoff, R. C. & Lubans, N. J. (2012). A systematic review of the impact of physical activity programmes on social and emotional well-being in at-risk youth. *Child and Adolescent Mental Health*, 17(1), 2-13.
- Martini, A., Castiglione, A., Bovo, R., Vallesi, A., & Gabelli, C. (2014). Aging, cognitive load, dementia and hearing loss. *Audiology and Neurotology*, 19(1), 2-5.

- Mayberry, R. I. (2002). Cognitive development in deaf children: The interface of language and perception in neuropsychology. *Handbook of Neuropsychology* (2. Edition), 8(2), 71-107.
- McKercher, C. M., Schmidt, M. D., Sanderson, K. A., Patton, G. C., Dwyer, T. & Venn, A. J. (2009). Physical activity and depression in young adults. *American Journal of Preventive Medicine*, 36(2), 161-164.
- Merrell, K. W., Juskelis, M. P., Tran, O. K. & Buchanan, R. (2008). Social and emotional learning in the classroom: Evaluation of strong kids and strong teens on students' social emotional knowledge and symptoms. *Journal of Applied School Psychology*, 24, 209- 224.
- Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları* (Z. Gültekin, Çev.), Ankara: İmge.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2008). *Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi işitme engelli bireyler destek eğitim programı*. Ankara: Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2010). *Okullarımızda neden niçin nasıl kaynaştırma yönetici, öğretmen ve aile kılavuzu*. Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Mumcu, H. E. (2018). *Engelli spor politikaları (Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye karşılaştırması)*. Ankara: Sonçağ.
- Ölmez, E. (2010). *Görme engelli bireylerin sosyalleşme sürecine sporun etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgür, İ. (2008). *Engell, Çocuklar ve Eğitimi Özel Eğitim*. Adana: Karahan
- Öztürk Akçalar, S. (2007). *Ortopedik engellilerin sosyalleşmesine sporun etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, F. & Şahin, Ş. K. (2007). Spor yapan ve yapmayan 9-13 yaş grubu bireylerin sosyal yetkinlik beklentisi puanlarının karşılaştırılması (Bursa örneği). *İlköğretim Online*, 6(3), 468-479.
- Öztürk, M. (2011). *Türkiye’de engelli gerçeği*. İstanbul: MÜSİAD.
- Pan, C.Y., Liu, C.W., Chung, I. C. & Hsu, P.J. (2015). Physical activity levels of adolescents with and without intellectual disabilities during physical education and recess. *Research in Developmental Disabilities*, 36, 579-586.

- Papadapoulos, K., Montgomery, A. J. & Chronopoulou, E. (2013). The impact of visual impairments in self-esteem and locus of control. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 4565-4570.
- Penedo, F. J. & Dahn, J. R. (2005). Exercise and well-being: a review of mental and physical health benefits associated with physical activity. *Current Opinion in Psychiatry*, 18(2), 189-193.
- Pepper, M. & Willick, S. (2009). Maximizing physical activity in athletes with amputations. *Current Sports Medicine Reports*, 8(6), 339-344.
- Pitaro, J., Bechor Fellner, A., Gavriel, H., Marom, T. & Eviatar, E. (2016). Sudden sensorineural hearing loss in children: Etiology, management, and outcome. *International Journal of Pediatric Otorhinolaryngology*, 82, 34-37.
- Rahi, J. S. & Cable, N. (2003). Severe visual impairment and blindness in children in the UK. *Lancet*, 362, 1359-1365.
- Ramazanoğlu, F., Karahüseyinoğlu M. F., Demirel E. T., Ramazanoğlu M. O. & Altungül O. (2005). Sporun toplumsal boyutlarının değerlendirilmesi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 153-157.
- Reardon, T. C., Gray, K. M. & Melvin, G. A. (2015). Anxiety disorders in children and adolescents with intellectual disability: Prevalence and assessment. *Research in Developmental Disabilities*, 36, 175-190.
- Roth, D. A. E., Hildesheimer, M., Maayan-Metzger, A., Muchnik, C., Hamburger, A., Mazkeret, R. & Kuint, J. (2006). Low prevalence of hearing impairment among very low birthweight infants as detected by universal neonatal hearing screening. *Archives of Disease in Childhood-Fetal and Neonatal Edition*, 91(4), 257-262.
- Sabiston, C. M., O'Loughlin, E., Brunet, J., Chaiton, M., Low, N. C., Barnett, T. & O'Loughlin, J. (2013). Linking depression symptom trajectories in adolescence to physical activity and team sports participation in young adults. *Preventive Medicine*, 56(2), 95-98.
- Saraç, C. (2014). *Engellilerde spor ile benlik saygısı ve sosyalleşme düzeyi arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

- Sarıgül, A. (2016). *Ortopedik engellilerin sosyalleşmesine sporun etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Savucu, Y., Duman, H., Aydın, E., Karadağ, M. & Polat, S. (2014, Mayıs). *Engelli çocuklar için eğitsel oyunlar ve aktivitelerin önemi*. I. Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, 131.
- Shargorodsky, J., Curhan, S. G., Curhan, G. C. & Eavey, R. (2010). Change in prevalence of hearing loss in us adolescents. *JAMA*, 304(7), 772-778.
- Solish, A., Perry, A. & Minnes, P. (2010). Participation of children with and without disabilities in social, recreational and leisure activities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 23(3), 226-236.
- Söğüt, M. (2006). *Sporun bedensel engellilerin sosyalleşmeleri üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Sönmez, Z. & Aydın, C. C. (2019). Fiziksel engelli bireylerin erişilebilirlik problemi için ağ analizi: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Örneği. *Journal of Geomatics*, 4(1), 58-67.
- Steelman, L. M., Assel, M. A., Swank, P. R., Smith, K. E. & Landry, S. H. (2002). Early maternal warm responsiveness as a predictor of child social skills: direct and indirect paths of influence over time. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 23(2), 135-156.
- Ströhle, A. (2009). Physical activity, exercise, depression and anxiety disorders. *Journal of Neural Transmission*, 116(6), 777-784.
- Subaşıoğlu, F. (2008). Üniversitelerin bilgi ve belge yönetimi bölümleri'nin 'engellilik farkındalığı' üzerine bir araştırma. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 399-430.
- Şahin, A. (2014). *Spor yapan ve yapmayan bedensel engelli bireylerin öfke ifade tarzlarının araştırılması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Şahin, A. (2015). Engellilerde sosyal gelişim yetersizlikleri: sosyalleşme sürecinde sporun faydaları. *Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 1-9.

- Şahin, E. (2016). *Sporcu ve sporcu olmayan bedensel engelli bireylerin özgüven ve sosyal istenirlik durumlarının karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniveristesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce.
- Şirinkan, A. (2011). 10-15 Yaş işitme engelli öğrencilerde sportif eğitsel oyunların fiziksel gelişimlerine etkisinin araştırılması (özel sayı). *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13, 74-80.
- Şirinkan, A., Yazar, A. N. & Şirinkan, Ş. Ö. (2011). 5-6 Yaş okulöncesi eğitilebilir-öğretilbilir zihinsel engelli çocuklarda eğitsel oyunların fiziksel gelişimlerine etkisinin kaba motor gelişim testleriyle incelenmesi (özel sayı). *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 3, 144.150.
- Taşkın, R. (2014, mayıs). *Sporda engel yok*. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Batman Üniversitesi, Batman, 43-45.
- Tekin, A., Ekici, S. & Çolakoğlu, T. (2005). Engelli çocuklarda bütünleşme: kamp ve kamp personelinin önemi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 59-70.
- Tekinarslan, İ. Ç. (2010). Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler (2. Baskı). İ. H. Diken (Ed.). *Özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde* (s. 135-166). Ankara: Pegem Akademi.
- Teychenne, M., Ball, K. & Salmon, J. (2008). Physical activity and likelihood of depression in adults: A review. *Preventive Medicine*, 46, 397-411.
- Topaloğlu, A. Ö. (2013). *Etkinlik temelli sosyal beceri eğitiminin çocukların akran ilişkilerine etkisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Topses, G. & Serin, N. B. (2012). *Psikolojik danışma ve kişilik kuramları*. Ankara: Nobel Akademik.
- Tuncer, R. (2009). *Sporun, bedensel engelli bireylerin ruhsal durumları üzerine etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Tuzcuoğlu, S. (2005). Kişilik gelişimi. Betül Aydın (Ed.), *Gelişim ve öğrenme içinde* (s. 123-156). Ankara: Nobel.

- Van Dommelen, P., Verkerk, P. H. & Van Straaten, H. L. M. (2015). Hearing loss by week of gestation and birth weight in very preterm neonates. *The Journal of Pediatrics*, 166(4), 840-843.
- Varuzza, C., De Rose, P., Vicari, S. & Menghini, D. (2015). Writing abilities in intellectual disabilities: A comparison between Down and Williams syndrome. *Research in Developmental Disabilities*, 37, 135-142.
- Wagner, M. O., Haibach, P. S. & Lieberman, L. J. (2013). Gross motor skill performance in children with and without visual impairments-Research to practice. *Research in Developmental Disabilities*, 34, 3246-3252.
- Wayne, R. V. & Johnsrude, I. S. (2015). A review of causal mechanisms underlying the link between age-related hearing loss and cognitive decline. *Ageing Research Reviews*, 23, 154-166.
- Williams, R.M., Ehde, D.M., Smith, D.G., Czerniecki, J.M., Hoffman, A.J. & Robinson, L.R. (2004). A two-year longitudinal study of social support following amputation. *Disability and Rehabilitation*, 14(15), 862-874.
- Wilson, P.E. & Clayton, G.H. (2010). Sports and disability. *PM&R*, 1, 46-54.
- Yazıcı, M. (2012). *Spor yapan ve yapmayan ampute bireylerin yaşam kalitesi ve depresif durumlarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Yeldan, İ. (2007, Aralık). *Engellilerde postür ve adaptasyonları*. Özürlüler'07 Kongre Sergi ve Sosyal Etkinlikleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, İstanbul, 76-79.
- Yetim, A. A. (2005). *Sosyoloji ve spor*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Yetim, A. A. (2014, Mayıs). *Engelliler sporuna sosyolojik yaklaşım*. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Batman Üniversitesi, Batman, 3-9.
- Yetim, A.A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63-72.
- Yıldırım, S. & Özcan, G. (2011). Lisanslı olarak takım sporu ve bireysel spor yapan ile spor yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin

karşılaştırılması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(23), 111-135.

Yılmaz, A. (2014). *Bedensel engellilerde spor konulu araştırmaların içerik analizi*.
<https://www.researchgate.net/publication/315830337> sayfasından erişilmiştir.

Yüksel, G. (2004). *Sosyal beceri envanteri el kitabı*. Ankara: Asıl.

EKLER

EK-1. Kişisel Bilgi Formu

Bedensel engelli sporcunun;

1- Cinsiyetiniz: E () K ()

2- Yaş:

3- Eğitim Durumunuz :

a-İlköğretim b-Lise c-Üniversite d- Diğer

4-Algılanan Gelir Düzeyi: Düşük () Orta () Yüksek ()

5-Spor Branşı:

a-Tekerlekli Sandalye Basketbol b-Atıcılık c- Yüzme

d-Ampute Futbol e-Tekerlekli Sandalye Masa Tenisi

6-Sporculuk Yılı :

7-Millik Durumu : Var () Yok ()

EK-2. Sosyal Beceri Envanteri

AÇIKLAMA: Ölçekte 90 cümle vardır. Bu cümlelerin her birini dikkatle okuduktan sonra her cümle için karşısında verilmiş olan 5 (beş) rakamdan yalnızca birini daire içine alarak o cümle için size uygunluk derecesini belirtiniz. Bu rakamlardan;

5. İlgili cümle için size tamamen uyduğunu – **Tamamen benim gibi**
4. İlgili cümle için, size oldukça uyduğunu – **Oldukça benim gibi**
3. İlgili cümle için, size biraz uyduğunu – **Benim gibi**
2. İlgili cümle için, size pek uymadığını – **Biraz benim gibi**
1. İlgili cümle için, size hiç uymadığını – **Hiç benim gibi değil belirtmektedir.**

SIRA NO	İFADELER	Tamamen Benim Gibi	Oldukça Benim Gibi	Benim Gibi	Biraz Benim Gibi	Hiç Benim Gibi Değil
1	Üzüntülü ve mutsuz olduğum zaman başkalarının bunu anlaması zordur.	5	4	3	2	1
2	İnsanlar konuşurken onların hareketlerini izlemeye de onları dinlediğim kadar zaman ayırıyorum.	5	4	3	2	1
3	Sevmediğim insanlara karşı olan duygularımı ne kadar saklamaya çalışsam da onlar sevmediğimi anlarlar.	5	4	3	2	1
4	Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantıları düzenlemekten hoşlanırım.	5	4	3	2	1
5	Başkaları tarafından eleştirilmek ve azarlanmak beni pek rahatsız etmez.	5	4	3	2	1
6	Genç-yaslı, zengin ve yoksul her türlü insanla birlikte kendimi rahat hissederim.	5	4	3	2	1
7	Pek çok insandan daha hızlı konuşurum.	5	4	3	2	1
8	Çok az insan benim kadar duyarlı ve anlayışlıdır.	5	4	3	2	1
9	Komik bir hikâye anlattığımda ya da şaka yaptığımda çoğunlukla kendimi gülmekten alıkoyamam.	5	4	3	2	1
10	İnsanların beni iyice tanımasını çok zaman alır.	5	4	3	2	1
11	Benim zevk ve üzüntümün en büyük kaynağı diğer insanlardır.	5	4	3	2	1
12	Bir grup arkadaşım ile birlikte olduğum zaman genellikle grubun sözcüsü olurum.	5	4	3	2	1
13	Mutsuz olduğum zaman çevremdekileri de mutsuz etme eğilimim vardır.	5	4	3	2	1
14	Toplantılarda herhangi birisi bana ilgi duyduğunda bunu hemen fark ederim.	5	4	3	2	1
15	İnsanlar sıkıldığını yüz ifademden hemen anlarlar.	5	4	3	2	1
16	Sosyal olmaktan hoşlanırım.	5	4	3	2	1
17	Politik bir tartışmada tartışan kişileri gözlemek ve görüşlerini analiz etmekten ziyade tartışmada bizzat yer almayı tercih ederim.	5	4	3	2	1
18	Kişisel bir şey hakkında konuşurken karşımdakilerin yüzüne bakmakta bazen zorluk çekerim.	5	4	3	2	1
19	Bakışlarımın anlamlı olduğu söylenir.	5	4	3	2	1
20	İnsan davranışlarının nedenlerini öğrenmek ilgimi çeker.	5	4	3	2	1
21	Duygularımı kontrol etmekte çok başarılıyım.	5	4	3	2	1
22	Çok sayıda insanla bir arada çalışmayı gerektiren işleri tercih ederim.	5	4	3	2	1
23	Çevremdeki insanların psikolojik durumundan büyük ölçüde etkilenirim.	5	4	3	2	1
24	Önceden hazırlanmış bir konuşmayı yapmakta çok başarılı değilim.	5	4	3	2	1
25	Başka insanlara dokunmaktan genellikle rahatsız olurum.	5	4	3	2	1
26	Başkalarıyla olan ilişkilerini izleyerek bir insanın karakterini kolayca anlayabilirim.	5	4	3	2	1
27	Gerçek hislerimi hemen hemen herkesten gizleyebilirim.	5	4	3	2	1
28	Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantılarına her zaman katılırım.	5	4	3	2	1
29	Bazı ortamlarda doğru şeyleri yaptığımdan ya da söylediğimden endişe ederim.	5	4	3	2	1
30	Kalabalık bir insan grubu önünde konuşmak benim için çok zordur.	5	4	3	2	1
31	Sık sık yüksek sesle gülerim.	5	4	3	2	1
32	Ne kadar saklamaya çalışsalar da insanların gerçek düşüncelerini genellikle bilirim.	5	4	3	2	1
33	Arkadaşlarım beni güldürmeye ve gülümsetmeye çalışsalar bile ciddiyetimi koruyabilirim.	5	4	3	2	1

SIRA NO	İFADELER	Tamamen Benim Gibi	Oldukça Benim Gibi	Benim Gibi	Biraz Benim Gibi	Hiç Benim Gibi Değil
34	Kendimi yabancılara tanıtırken ilk adımı genellikle ben atarım.	5	4	3	2	1
35	Bazen başkalarının bana söylediklerini çok kişisel olarak alıyorum.	5	4	3	2	1
36	Bir grup içinde olduğum zaman konuşacağım şeyleri seçmekte güçlük çekiyorum.	5	4	3	2	1
37	Arkadaşlarıma ve aileme onların beni nasıl kızdırdıklarını veya üzdüklerini anlatmakta bazen güçlük çekiyorum.	5	4	3	2	1
38	Bir insanla ilk karşılaşmamdan sonra onun karakterini tam olarak anlayabilirim	5	4	3	2	1
39	Duygularımı kontrol etmek benim için oldukça zordur.	5	4	3	2	1
40	Karşılıklı konuşmalarda genellikle ilk adımı ben atarım.	5	4	3	2	1
41	Hareketlerim hakkında başkalarının ne düşündükleri benim için fazla önem taşımaz.	5	4	3	2	1
42	Grup tartışmalarını yönetmekte genellikle çok başarılıyım.	5	4	3	2	1
43	Yüz ifadem genellikle tarafsızdır.	5	4	3	2	1
44	Hayatımdaki en büyük zevklerden biri diğer insanlarla birlikte olmaktır.	5	4	3	2	1
45	Üzgün olsam bile soğukkanlılığımı korumakta oldukça başarılıyım.	5	4	3	2	1
46	Bir hikâye anlatırken genellikle konunun anlaşılması için pek çok el-kol hareketi yaparım.	5	4	3	2	1
47	Genellikle insanlara söylediklerimin yanlış anlaşılacağından kaygılanırım.	5	4	3	2	1
48	Genellikle sosyal düzeyi benimkinden farklı olan insanlarla birlikte bulunmaktan rahatsız olurum.	5	4	3	2	1
49	Kızgınlığımı çok seyrek gösteririm.	5	4	3	2	1
50	Kendilerini olduğundan farklı gösterenleri, karşılaştığım ilk andan itibaren hemen tespit ederim.	5	4	3	2	1
51	Grupla birlikteyken genellikle davranışlarımı ve fikirlerimi grupta adapte ederim.	5	4	3	2	1
52	Tartışmalarda konuşmaların büyük kısmını ben üstlenirim.	5	4	3	2	1
53	Büyürken ailem daima iyi davranışların önemini vurgulamıştır.	5	4	3	2	1
54	Arkadaşların bir araya geldiği eğlence toplantılarında başkalarıyla kaynaşmakta pek başarılı değilim.	5	4	3	2	1
55	Arkadaşlarımla konuşurken onlara sık sık dokunurum.	5	4	3	2	1
56	Başka insanların sorunlarını bana anlatmalarından nefret ederim.	5	4	3	2	1
57	Sinirli olduğum zaman bu durumu başkalarından çok iyi bir şekilde saklayabilirim.	5	4	3	2	1
58	Toplantılarda çok çeşitli insanlarla konuşmaktan hoşlanırım.	5	4	3	2	1
59	Herhangi birinin bana gülümsemesinden veya surat asmasından çok etkilenirim.	5	4	3	2	1
60	Birçok önemli kişinin katıldığı toplantılarda kendimi dışlanmış gibi hissedirim.	5	4	3	2	1
61	Durgun geçen bir toplantıyı neşelendirebilirim.	5	4	3	2	1
62	Üzüntülü filmlerden bazen ağlarım.	5	4	3	2	1
63	Sosyal etkinliklerde hiç eğlenmesem bile kendimi çok iyi vakit geçiriyormuş gibi gösterebilirim.	5	4	3	2	1
64	Kendimi yalnız biri olarak görüyorum.	5	4	3	2	1
65	Eleştiriye karşı çok duyarlıyım.	5	4	3	2	1
66	Farklı özgeçmişe sahip insanların çevremde rahatsız olduklarını ara sıra fark etmişimdir.	5	4	3	2	1
67	İlgi odağı olmaktan nefret ederim.	5	4	3	2	1
68	Üzüntülü bir insanı, rahatlatmak için kolaylıkla dokunup kucaklayabilirim.	5	4	3	2	1
69	Güçlü bir duygumu pek saklayamam.	5	4	3	2	1
70	Kalabalık toplantılara katılmaktan ve yeni insanlarla tanışmaktan zevk alıyorum.	5	4	3	2	1
71	Başka insanların beni sevmesine çok önem veririm.	5	4	3	2	1
72	Bir yabancı ile konuşmaya baslarken bazen yanlış şeyler söyleyebilirim.	5	4	3	2	1
73	Duygu ve heyecanlarımı çok seyrek gösteririm.	5	4	3	2	1
74	Başka insanları seyretmek için saatler harcarım.	5	4	3	2	1

SIRA NO	İFADELER	Tamamen Benim Gibi	Oldukça Benim Gibi	Benim Gibi	Biraz Benim Gibi	Hiç Benim Gibi Değil
75	Gerçekten kendimi mutlu hissediyorken bile kolaylıkla üzgünmüş gibi gösterebilirim.	5	4	3	2	1
76	Tanımadığım birileri benimle konuşmadıkça onlarla konuşmam mümkün değildir.	5	4	3	2	1
77	Eğer bir başkasının bana baktığı düşüncesine kapılırsam huzursuz olurum.	5	4	3	2	1
78	Gruplarda genellikle lider olarak seçilirim.	5	4	3	2	1
79	Arkadaşlarım bazen bana çok konuştuğumu söylerler.	5	4	3	2	1
80	Çoğunlukla duyarlı ve anlayışlı bir insan olduğum söylenir.	5	4	3	2	1
81	Duygularımı saklamaya çalışsam bile insanlar bunu her zaman anlayabilirler	5	4	3	2	1
82	Arkadaşların bir araya geldiği toplantılarda toplantının yıldızı olma eğilimindeyim	5	4	3	2	1
83	Başkalarının üzerinde bıraktığı etki ile genellikle meşgul olurum.	5	4	3	2	1
84	Sosyal ortamlarda genellikle kendimi beceriksiz bulurum.	5	4	3	2	1
85	Kızgın olduğum zaman asla bağırp çağırmam.	5	4	3	2	1
86	Arkadaşlarım kızgın ve sinirli oldukları zaman sakinleştirmem için beni ararlar.	5	4	3	2	1
87	Bir önceki dakika mutlu ve bir sonraki dakika üzgün görünmeyi kolaylıkla başarabilirim.	5	4	3	2	1
88	Herhangi bir konu üzerinde saatlerce konuşabilirim.	5	4	3	2	1
89	Sık sık başkalarının benim hakkımda ne düşündükleriyle meşgul olurum	5	4	3	2	1
90	Her türlü sosyal ortama kolayca uyum sağlayabilirim.	5	4	3	2	1

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...